

# Sekülerleşme ve Laiklik Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi

Ömer Faruk DARENDE\*

## Özet

Sekülerleşme, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar din sosyolojisi alanında üzerinde en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. Farklı düşünceye sahip birçok insanın konu ile ilgili fikir beyan etmesi sonucu anlamsal bir karmaşanın yaşandığı da bir gerçektir. Bundan dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında daha çok laiklik-laisizm kapsamında değerlendirilen bu kavramın ancak 80'li yıllara gelindiğinde gerçek anlamıyla değerlendirilmeye başlandığı görülmektedir. Bu çalışmamızda, sekülerleşme ve laiklik üzerine yapılmış çalışmaların bibliyografyası yapılmaya çalışılacaktır. Sekülerleşme kavramından ziyade laiklik tartışmalarının daha çok yapıldığı ülkemizde, sekülerleşmenin tarihsel sürecine ışık tutmayı amaçlayan ve istatistiksel verilere de yer veren bu çalışmanın, sekülerleşme ya da laiklik üzerine çalışma yapacak olan araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Seküler, laik, kutsal, sekülerleşme, laisizm, sekülerizm

## A Bibliographical Research on Secularization and Laicism

### Abstract

Secularization takes place among the most discussed topics in Sociology of Religion from the foundation of the Republic until today. It is a fact that a cognitive complexity has been witnessed as a result of the statements of researchers who have various thoughts in terms of secularization. Accordingly, the paradigm being evaluated in terms of laicism-secularism in the first years of the foundation of the Republic has started to be evaluated in its real meaning in the eighties. In this study, we have tried to do a bibliographical research on works related to secularization, secularism and laicism. In Turkey where laicism has been discussed more than the concept of secularization, it has been thought that this study which sheds light on the historical process of secularization and which includes statistical data as well will provide great convenience to those who will study especially on the topic.

**Keywords:** Secular, layman (laic), sacred, secularization, laicism, secularism

\* Okt., Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.  
darendede@ksu.edu.tr.

## **Giriş**

Ülkemizde ‘Türkiye Cumhuriyeti’ ibaresinin geçtiği her tartışmanın içinde çoğu zaman laiklik ifadesi de kullanılmaktadır. Uzun yıllar önce anayasada yerini alan laiklik ilkesi, Cumhuriyeti ayakta tutmak için bir grup tarafından elzem görülürken diğer grubun da bu ilkenin karşısında olması Cumhuriyet için hep bir tehdit olarak görülmüş ve sürekli olarak bu şekliyle gündeme getirilmiştir. Öte yandan sekülerleşme kavramı ise yaşanmakta olan sosyal bir süreçten ziyade çoğu zaman ideolojik boyutuyla; başka bir ifade ile sekülerizm anlamı ile ele alınıp gündeme getirilmiştir.

Doğru ya da yanlış, bilinçli ya da bilinçsiz, bu kavramlar ortaya atıldığı andan itibaren söz konusu ülke sınırları içerisinde kültürel, tarihsel, siyasi ve hatta ekonomik etkileşimler sonucu çok farklı anlamlara gelmiş ve farklı işlevleriyle toplumdaki önemini devam ettirmiştir. Bu nedenle, hakkında birçok kitap, makale ve tez yazılan bu kavramların hem daha iyi anlaşılmasını sağlamak hem de ilgili eserlere daha kolay ulaşabilmek adına, ülkemizde bu konu ile ilgili yerli ve yabancı yazarlar tarafından ortaya konan eserlerin bir arada olduğu bu tarz bir çalışmanın yapılması elzem görülmüştür.

Bu çalışmada, ortaya konan eserleri özellikle Türkiye ile sınırlamak zorunda kalmamızın temel sebebi, Batı kökenli olan ve hakkında çok fazla eserin bulunduğu bu kavramların toplumumuza olan etkisini istatistiksel olarak ortaya koymaktır. Kitap, makale, tez ve bildiri olarak sunulan bu eserlerin sayısal anlamda fazlalığı bu konunun önemini daha uzun yıllar gündemi işgal edeceğinin kanıtı olarak görülebilir.

Bu doğrultuda, öncelikle kavramsal olarak aynı anlamda kullanılan fakat gerçek anlamda farklılıklar içeren sekülerlik, laiklik, sekülerleşme, sekülerizm gibi kavramların anlamlarını ve içerdikleri farklılıkları vermeye çalıştıktan sonra özellikle ülkemizdeki tarihsel sürece değinilecektir.

### Kavramsal Boyut: Laiklik ve Sekülerlik

'Laiklik' kavramı, Türkiye'de olduğu gibi modern Avrupa devletlerinde de çok uzun ve anlaşılması güç tarihi, kültürel, toplumsal ve ekonomik gelişmeler sonucu kendini göstermiştir. Bu kavram köken itibariyle çok eskilere, Ortaçağ Avrupası'na dayanmaktadır. O dönemlerde Kilise'nin hâkim güç olduğu bilinmektedir. Kilise'nin bu gücüne karşı zaman içerisinde itirazlar yükselmeye başlamış ve sonucunda Rönesans ve Reform hareketlerine bağlı olarak iki farklı eğilim baş göstermiştir. Laiklik ve sekülerlik olarak adlandırdığımız ve çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılan bu kavramların çıkış noktasının, bu durumda, Hıristiyanlık olduğunu söyleyebiliriz. Uzun yıllar bu gücü elinde bulunduran ve kaybetmeyi göze alamayan Katolikler, din olgusunun sürekli olarak kontrol altında olması, toplumdaki, 'kamusal alan'dan<sup>1</sup> uzaklaştırılması ve etkisinin azaltılması gerekliliğini savunarak ideolojik bir anlam kazanan laiklik kavramının temelini atmış oldular. Bununla birlikte, tam bir bireysel dini özgürlüğü savunan Protestanlar da sekülerlik olgusunun ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır.

Günümüzde ise bu iki kavram arasındaki fark 'kamusal alan' ile belirlenmektedir. 'kamusal alan', 'bireysel alan' ve 'devlet alanı' olmak üzere üç farklı alan olduğunu, 'kamusal alanın diğer iki alan arasında bir konuma sahip olduğunu Gerard Delanty, çok önceleri eserinde detaylı bir biçimde dile getirmektedir.<sup>2</sup> Sonuç olarak, siyasi bir anlam yüklenen laiklik, 'kamusal alan'ın devlete, sekülerlik ise 'kamusal alan'ın 'bireysel alana ait olduğunu savunur. Aralarındaki temel fark da budur.

Eski Yunancada 'din adamı olmayan' kimseler için kullanılan laiklik kelimesi genel anlamda siyasi bir anlam içermektedir. Türkiye'de de 'din işlerinin devlet işlerinden ayrılması' olarak ezberletilen bu ilkenin temel amacı din adamlarını siyasetten uzak tutmak, karşılıklı olarak, dini olan şeylerin başta siyaset olmak üzere toplumsal kurumlar, eğitim, yargı ve buna benzer kuvvetler üzerinde hâkimiyet kurmasına engel olmaktır. Laiklik veya laisizm; devlet yönetiminde herhangi bir dinin referans alınmamasını ve devletin dinler karşısında tarafsız olmasını savunan prensiptir. Fransızcadan Türkçeye geçmiş olan 'laik' sözcüğü, 'din adamı olmayan kimse; din adamı dışında kalan halk' anlamına gelen Latince 'laicus' sözcüğünden gelmektedir. Roma döneminde din adamlarına 'clerici' din adamı olmayanlara da 'laici' adı veriliyordu. Aynı terimin İngilizce karşılığı secularism olup, Latince'de 'çağ' anlamına gelen seculum kelimesinden geçmiştir. Kavramlar, her iki biçimde de bilimsel olan ile dinsel olanın birbirine karıştırılmamasını ifade etmektedirler.

1 Jürgen Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, çev. M. Sancar ve T. Bora, (İstanbul İletişim Yayınları, 2010), s. 414.

2 Gerard Delanty, *Modernity and Postmodernity: Knowledge, Power and the Self*, (UK Sage Publications, 2000), s. 212.

Din işlerinin devlet işlerine karıştırılmaması olarak tanımlanan ve siyasi bir anlam yüklenen laiklik, devlet yönetimi ile ilgili olarak üç farklı yönetsel özellik gösterir. İlki; teokrasi olarak adlandırılan ve özünde devletin dine bağlı olduğu; ikincisinde; imparatorluk olarak adlandırılan ve dinin devlete bağlı olduğu ve son olarak da demokrasi olarak adlandırılan ve hem dinin hem de devletin birbirinden bağımsız olduğu yönetim biçimleridir.

Laik devletlerde, devlet politikalarını biçimlendirmek için verilen ideolojik mücadele genellikle iki tip laiklik etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunlar 'dışlayıcı laiklik' ve 'pasif laiklik'tir.<sup>3</sup> Dışlayıcı laiklik dini kamusal alandan bütünüyle çıkarmak ve onu özel alanla sınırlamak için devletin 'dışlayıcı' bir tutum izlemesi gerektiğini savunmaktadır. Pasif laiklik ise devletin, dinin kamusal görünürlüğüne göz yumarak daha 'pasif' bir pozisyon almasını talep etmektedir.

### **Türkiye Cumhuriyeti ve Laiklik**

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, Türkiye'de din-devlet ilişkileri bakımından değişim rüzgârı yaşanmıştır. Bu değişimin temelini Osmanlıda aramak hiç şüphesiz atılması gereken ilk adımdır. 1839 yılında modernleşme adına başlatılan döneme adını veren Tanzimat<sup>4</sup>, Batı'nın Reformasyon süreci niteliğindedir. Temel amacı; Batı'nın askeri, siyasi, mali ve hukuki alanlarda göstermiş olduğu gelişmelere benzer atılımların başlatılmasıdır. Osmanlı Devleti'nin bir gerileme döneminde olduğunu, yapılacak olan yenilikler ve modernleşme çalışmalarıyla bu gerilemenin durdurulabileceğini içeren bu ferman aynı zamanda din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin herkesin eşit haklara sahip birer vatandaş olduğunu da vurgulayarak laikliğe atıfta bulunmuştur. Yine, ceza ve ticaret davalarına bakmak üzere, laik ilkelere göre işleyen nizamiye mahkemelerinin kurulması, homoseksüelliğin suç olmaktan çıkarılması, Batı eğitimine geçişin sağlanması gibi gelişmeler de laiklik ile ilgili olan maddelerdendir.

Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte katı bir şekilde devletin laik; toplumun ise seküler olması yönünde yoğun bir gayretin sarf edildiği görülmektedir. Resmi anlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin bir dininin bulunmaması, devlet kurumlarıyla din kurumlarının ayrılması, inanç ve ibadet özgürlüğü, devlet yönetiminde dini kurullarla hareket edilmemesi, kamusal varlığın herhangi bir dini grup için harcanmaması, eğitimde eşitlik, yurttaşların din değiştirme ya da dinden kaçınmalarına hoşgörü gösterilmesi, siyasetin dine dinin siyasete alet edilmemesi gibi olgular laik Cumhuriyetin özellikleri arasında sayılabilir.

Laik Türkiye Cumhuriyeti yolunda atılan adımlar ise; Cumhuriyetin ilanı, halifeliğin ve saltanatın kaldırılması, Mecellenin ve Şer'i ye mahkemelerinin kal-

3 Ahmet T. Kuru, Pasif ve Dışlayıcı Laiklik - ABD, Fransa ve Türkiye, çev. E. Ç. Babaoğlu, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011), s. 304.

4 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Tanzimat\\_Ferman%C4%B1](http://tr.wikipedia.org/wiki/Tanzimat_Ferman%C4%B1) (erişim tarihi, 07.04.2015).

dırılması, laiklik ilkesinin anayasaya girmesi, Batı örnekli Medeni Kanun, Ticaret ve Borçlar Kanununun alınması, kadın haklarına ilişkin düzenlemeler yapılması, medrese ve mahalle mekteplerinin kaldırılması, eğitimin birleştirilmesi, üniversitelerin kurulması, türbe, tekke ve ocakların kapatılması, yazı ve giysi devrimi, sanatın laikleşmesi ve uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi<sup>5</sup> olarak sıralanabilir.

## Sonuç

Bu çalışmada bir araya getirilen eserler dört başlık altında toplanmıştır. İlk başlıkta, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yerli-yabancı yazarların laiklik ve sekülerlik ile ilgili kitaplarına yer verilmektedir. Özellikle kitabın adında 'laiklik' ya da 'sekülerlik' ile ilgili bir kavramın olmasına özen gösterilmiştir. Küçük oranda istisnalar olsa da eser başlıklarında bu kavramlara yer verilmemesine rağmen içerik olarak ilgili olmasına dikkat edilmiştir. Sonuç itibarıyla 36 tanesi yabancı yazarlar tarafından kaleme alınana 268 adet kitap bu başlık altında kendisine yer bulabilmiştir.

İkinci bölümde 343 adet makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerin 17 tanesi yabancı yazarlar tarafından yazılmış ya da Türkçeye çevirisi yapılmıştır.

Üçüncü başlıkta ise bu konuda farklı anabilim dallarında hazırlanan tezlere yer verilirken bu tezlerin yüksek lisans ve doktora tezleri olarak iki farklı gruba ayrılması uygun görülmüştür. 178 adet yüksek lisans, 45 adet doktora tezi olmak üzere toplamda 223 adet tez bu başlık altında değerlendirilmiştir. Yüksek Lisans tezlerinden 7 tanesi, doktora tezlerinden ise sadece 1 tanesi yabancı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Görüldüğü üzere, yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerine karşı kayda değer bir üstünlüğü dikkat çekmektedir.

Son olarak; bu grupların dışında kalan ama konu itibarıyla tam da isabet gösteren eserlere yer verilmiştir. Bunlar sayısal anlamda çok yer tutmasa da önem olarak en az diğerleri kadar özel bir yere sahip olan çalışmalardır. Derleme, bildiri, söyleşi, panel vs. toplam 35 adet olan bu çalışmalar kendilerine son kısımda yer bilsalar da önem açısından diğerlerinden farklı bir konumda değerlendirilmeleri mümkün değildir.

Genel olarak konu ile ilgili yapılan çalışmaların toplamda 869 tanesine ulaşılmıştır. Genel toplam içerisinde kitaplar %30, 8, makaleler %39, 4, yüksek lisans tezleri %20, 4, doktora tezleri %5, 1 ve diğer grubuna giren çalışmalar da % 4 oranında bir yer teşkil etmektedir.

Yabancı yazarların sekülerleşme ile ilgili görüşlerini ifade ederken dini boyuttan özellikle İslam'dan bahsetmeleri manidardır. Bunun yanı sıra özellikle Ortadoğu coğrafyasına gönderme yapmaları da dikkatlerden kaçmamaktadır. Türkiye söz

5 [http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de\\_laiklik](http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_laiklik) (erişim tarihi, 13.03.2015).

konusu olduğunda laiklik ile birlikte demokrasi, milliyetçilik ve dini fanatizm de birlikte ele aldıkları konular arasındadır.

1940 yılından itibaren laiklik-sekülerleşme konusuna ilgi baş göstermeye başlamıştır. Özellikle 80'li yıllara kadar bu sayıda pek bir artış görülmemiştir. Fakat 1995 yılından günümüze kadar sayısal olarak her yıl bu ilginin artarak devam ettiği görülmektedir. 80'li yıllarda toplam 22, 90'lı yıllarda 69, 2000'li yıllarda 102, 2010'dan günümüze kadar da toplamda 53 adet kitap basılmıştır.

Laiklik ile ilgili makale yazımı 1928 yılında başlamıştır. Mehmet Emin (Erişirgil)'in "Lâiklik Karşısındaki Vazifelerimiz" adlı makalesi dönem itibariyle laiklik görüşünü destekler niteliktedir. Daha sonraki yıllarda bu konuyla ilgili kayda değer bir makale çalışması yapılmamıştır. 50'li yıllarda tekrar gündeme gelen laiklik ile ilgili sadece 5 adet makale yazılmıştır. Takip eden yıllarda bu sayıda belirgin bir artış görülmüştür. 60'lı ve 70'li yıllarda bu sayı 7'ye, 80'li yıllarda ise 30'a çıkmıştır. Önceki on yıllık süreçler göz önüne alındığında 90'lı yıllar ise tam bir patlama dönemi olarak adlandırılabilir. Yaklaşık 112 adet makale bu yıllarda yazılmıştır. 2000'li yıllarda bu sayı zirveye çıkmaktadır. Toplam 135 adet olan makale sayısı 2010'dan günümüze kadar ise henüz 35'e ulaşmıştır. Rakamsal verilere göre gündeme geldiği yıldan itibaren düzenli bir artış gösteren makale sayısına bakarak laiklik-sekülerlik konusunun ülkemizde önemini yitirmeden yıllar boyu devam eden bir konu olduğunu söyleyebiliriz. 2013 itibariyle 35 olan makale sayısının kalan 7 yıllık süreç içerisinde de artarak devam edeceği kanaati oldukça güçlüdür.

Laiklik-Sekülerlik konusuna yüksek lisans-doktora çalışmalarında da önem verildiği yadsınamaz bir gerçektir. Toplamda 223 adet olan bu çalışmalarda doktora tezleri yüksek lisans tezlerine oranla daha az bir yer tutmaktadır. Özellikle 2000'li yıllarda bu konu ile ilgili tez çalışmalarında bir artış görülmektedir. 2000'li yıllarda toplam 144 yüksek lisans ve 35 doktora tezi bulunmaktadır. 2010 ve sonrasında ise 71 yüksek lisans ve 23 doktora tezi hazırlandığını görmekteyiz. Kitap ve makale çalışmalarına kıyasla tezlerin sayı itibariyle azlığı dikkat çekmektedir. Bu sayının azlığına bakarak akademik anlamda bu konuya fazla ilginin gösterilmediği düşünülmemelidir. Kitap ve makalelerin birçoğunun da akademik değer taşıdığını gözden kaçırmamak gerekir.

Son olarak; 'Diğer' başlığını verdiğimiz ve panel, açikoturum, internet yazıları, söyleşi, kongre, derleme, dergi ve bildirilerden oluşan bölümde 2000'li yıllardan günümüze kadar 17 çalışma yapılmıştır. Laiklik, farklı ortamlarda tartışma konusu olmuştur. Laiklik ilkesi anayasaya girmeden önce de tartışılıyordu hala da tartışılmakta ve hakkında çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların sayı olarak artması bu konunun daha doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda 'laik' kelimesi isim olarak tercih edilmiştir. İlk olarak 1993 yılında 'seküler' kelimesi kitap ismi olarak kullanılmış-

tır. Toplamda ise sadece 29 kitabın adında 'seküler' kelimesi geçmiştir. Bu kitapların birçoğu da yakın tarihte yazılan kitaplardır. Ülkemize bu kavram 'laik' kelimesi olarak girmiştir ve çoğunlukla da bu şekilde kullanılmıştır. Aralarındaki anlamsal farktan dolayı 'seküler' kelimesinin son yıllarda daha fazla kullanılması beklenirken çok fazla bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Türkiye'de bu anlamsal farkın idrakinin arttığı fakat 'seküler' kelimesinin 'laik' kelimesinin yerine geçemediği söylenebilir.

## A. Kitaplar

1. Abel, Olivier, Muhammed Arkoun ve Şerif Mardin; *Avrupa'da Etik, Din ve Laiklik*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1995).
2. Acarer, Erk, *Anekdotlarla ve Çizgilerle Atatürk Laik Türkiye-1-2*, (İstanbul: Sayfa 6 Yayınları, 2012).
3. Âdem, Mahmut, *Demokratik, Laik, Çağdaş Eğitim Politikası*, (Ankara: Şafak Matbaacılık, 1995).
4. Agamben, Giorgio, *Dünyevileştirmeler*, çev. Betül Parlak, (İstanbul: Monokl Yayınları, 2011).
5. Akdağ, Ömer, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP'nin Laiklik Politikası*, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2012).
6. Akdemir, Salih, *Kuran ve Laiklik*, (İstanbul: Form Yayıncılık, 2000).
7. Akgönül, Samim, *Tartışılan Laiklik*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011).
8. Akgün, Seçil Karal, *Halifelik'in Kaldırılması ve Laiklik*, (İstanbul: Temel Yayınları, 2. Basım, 2006).
9. Akhavi, Şahrüh, *Ortadoğu'da Laik ve Kutsal Politikalar*, çev. Mustafa Topal, (İstanbul: Asur Yayınları, 2012).
10. Aksoy, Muammer, *Laikliğe Çağrı*, (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1989).
11. Aksoy, Murat, *Başörtüsü-Türban, Batılılaşma-Modernleşme, Laiklik ve Örtünme*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2005).
12. Aktaş, Hüsnü, *Şen Olsun Laiklik*, (İstanbul: Misak Yayınları, 1977).
13. Akyol, Avni, *Lâiklik ve Din Öğretimi*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991).
14. Akyol, Mustafa, *Dini Dünya İşlerine Karıştırmamanın Faydaları*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2011).
15. Alacakaptan, Ulvi, *Ağzınıza Laik*, (İstanbul: İnkılab Yayınları, 1990).
16. Aldağ, Talat, *Neden Lâiklik*, (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2000).
17. Alp, Tekin, *Kemalizm - Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2012).
18. Altındal, Aytunç, *Laiklik, Enigma'ya Dönüşen Paradigma*, (İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2013).
19. Altındal, Aytunç, *Üç İsa Laiklik*, (İstanbul: Anahtar Kitaplar, 11. Basım, 2013).
20. Altıntaş, Ramazan, *Din ve Sekülerleşme*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2005).
21. Amaç, Faik Muzaffer, *Laiklik İlkesi Samk Sandalyesinde*, (İstanbul: Barış Yayınları, 1996).
22. Ammara, Muhammed, *Laiklik ve Dini Fanatizm Arasında İslâm*, çev. Ahmet Karababa ve Salih Barlak, (İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991).
23. Arat, Necla, *Eğitim, Kadın, Laiklik ve Siyaset Üzerine*, (İstanbul: Say Yayınları, 1997).
24. Armağan, Servet, *Din-Vicdan Hürriyeti- Laiklik*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003).

25. Arsal, Sadri Maksudi, *Teokratik Devlet ve Lâik Devlet*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1940).
26. Arsel, İlhan, *Şeriat Devleti'nden Laik Cumhuriyet'e*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1997).
27. Arslantürk, Zeki, *Kutsalın Dönüşü: Yeni Toplum Arayışları*, (İstanbul: Ayışığı Kitapları, 1998).
28. Asad, Talal, *Sekülerliğin Biçimleri*, çev. Ferit Burak Aydar, (İstanbul: Metis Yayınları, 2007).
29. Atatürk, Mustafa Kemal, *Din ve Laiklik Üzerine*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 4. Basım, 2012).
30. Ateş, Toktamış, *Cumhuriyet ve Laiklik*, (İstanbul: Nesa Yayınevi, 2007).
31. Ateş, Toktamış, *Laiklik: Dünyada ve Türkiye'de*, (İstanbul: Ümit Yayıncılık, 2000).
32. Ateş, Toktamış, *Gene Lâiklik, Gene Demokrasi*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 1998).
33. Ateşin, Hüseyin Mehmet, *Kıbrıslı Müslümanların "Türkleşme" ve "Laikleşme" Serüveni (1925-1975)*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 1999).
34. Attas, S. Nakib, *İslam ve Laisizm*, çev. Selahattin Ayaz (İstanbul: Pınar Yayınları, 2. Basım, 2002).
35. Attas, S. Nakib, *İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi*, çev. Mahmut Erol Kılıç, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Basım, 1995).
36. Ay, Behzat, *Çanakkale'den Laik Cumhuriyete*, (İstanbul: Broy Yayınları, 2. Basım, 1994).
37. Aybars, Ergün ve Erkan Serçe, *Atatürk Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi*, (İzmir: İleri Kitabevi Yayınları, 1994).
38. Aydın, Hüseyin, *Aydınlanmanın Ana Kucağında Laiklik ve Atatürkçülük*, (Bursa: Emin Yayınları, 2010).
39. Aydın, Mustafa, *Moderniteye Dışarıdan Bakmak*, (İstanbul: Açılım Kitap, 2009).
40. Aydıner, Furkan, *Seküler Bilimin Tanrıları*, (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2012).
41. Baer, Marc David, *Selanikli Dönmeler & Yahudilikten Dönenler, Müslüman Devrimciler ve Seküler Türkler*, çev. Sevinç Kayır, (İstanbul: Doğan Kitap, 2011).
42. Bahadıroğlu, Yavuz, *Sosyalizm Bitti, Laiklik Alır Mıydınız?*, (İstanbul: Yeni Asya Neşriyat, 1995).
43. Barkan, Ömer Lütfü, *Türkiye'de Din ve Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1975).
44. Başar, Aydın, *Sekülerizm Çıkmazından Mağaraya Doğru*, (İstanbul: Nida Yayınları, 2012).
45. Başdemir, Hasan Yücel, *Türkiye'de Din Özgürlüğü ve Laiklik*, (İstanbul: Liberte Yayınları, 2011).
46. Başgil, Ali Fuad, *Din ve Laiklik*, (İstanbul: Yağmur Yayınları, 10. Basım, 2012).
47. Bauberot, Jean, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Dinler ve Laiklik*, çev. Fazlı Arabacı, (İstanbul: Ufuk Yayınları, 2003).
48. Bauberot, Jean, *Dünyada Laiklik*, çev. Ertuğrul Cenk Gürcan, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008).
49. Bauberot, Jean, *Laiklik; Tutku ile Akıl Arasında*, çev. Alev Er, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009).
50. Bayet, Albert, *Dine Karşı Düşünce Tarihi / Laiklik*, çev. Cemal Süreya, (İstanbul: Broy Yayınları, 4. Basım, 2004).
51. Bayındır, Abdülaziz, *Din ve Devlet İlişkileri Laiklik ve Teokrasi*, (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 1999).
52. Baykam, Bedri, *Ödünsüz Laik Türkiye*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 1995).
53. Belen, Fahri, *Atatürk, Din ve Lâiklik*, (İstanbul: Menteş Matbaası, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, 1968).



54. Berkem, Ali Rıza, *Atatürk, Atatürkçülük ve Lâik Türkiye*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi, 2001).
55. Berkes, Niyazi, *Teokrasi ve Laiklik*, (İstanbul: Adam Yayınları, 2. Basım, 1997).
56. Beyaz, Zekeriya, *İslam, Şeriat ve Milli Laiklik*, (İstanbul: Sancak Yayınları, 2013).
57. Bilge, Necip, *Atatürk Devrimlerinin Temel Ögesi Lâiklik*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1978).
58. Bilgiseven, Amiran Kurtkan, *Sosyolojik Açından Tasavvuf ve Laiklik*, (İstanbul: Kutsun Yayınevi, 1977).
59. Bolulu, Osman, *Antilaikliğin Önlenemeyen Yükselişi*, (Ankara: Prospero Yayınları, 1992).
60. Bozdağ, Muhammed, *Türkiye'de Siyasi Parti Kapatma: Laiklik-Bölgüculük Sorunu*, (İstanbul: Nobel Yayınevi, 2004).
61. Bulut, Faik, *Küresel Çağda İslam 1 - Batı ve Laiklik*, (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2007).
62. Can, Halit, *Milliyetçilik, Din ve Laiklik*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 2004).
63. Canatan, Kadir, *Din ve Laiklik*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997).
64. Cangızbay, Kadir, *Çok-Hukukluluk, Laiklik ve Laikrasi*, (Ankara: Liberte Yayınları, 2002).
65. Cevizoğlu, Hüseyin, *Atatürkçü Çözüm: Laiklik ve Tesettür*, (Ankara: Ceviz Kabuğu Yayınları, 2008).
66. Ceyhun, Demirtaş, *Aydınlığımız ve Laisizm*, (İstanbul: Sisçanı Yayınları, 2000).
67. Chadwick, Owen, *19. yy. da Avrupalı Aklın Sekülerleşmesi*, çev. Murat T. Aslan, (İstanbul: Birey Yayıncılık, 2004).
68. Coşar, Fatma Mansur, *Laiklik Arayışları*, (İstanbul: Evrim Yayınevi, 2008).
69. Çağatay, Neşet, *Lâiklik ve Din İlişkileri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988).
70. Çağaptay, Soner, *Türkiye'de İslâm, Laiklik ve Milliyetçilik, Türk Kimdir?*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010).
71. Çağla, Cengiz ve Haldun Gülalp, *Avrupa Birliği, Demokrasi ve Laiklik*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2010).
72. Çaha, Ömer, *Fransa'da İslâm Karşıtlığı ve Laisizm*, (Ankara: Kadim Yayınları, 2011).
73. Çelik, Mustafa, *Dünyevileşme Tehlikesi*, (İstanbul: Fütüvvet Yayınları, 2001).
74. Çerman, Osman Nuri, *Modern Türkiye İçin Dinde Reform Kemalizm*, (İstanbul: Vakıf Matbaası, 1959).
75. Çizakça, Murat, *Demokrasi Arayışında Türkiye: Laik-Dindar, Demokrat Uzlaşmasına Bir Katkı*, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002).
76. Çubukçu, İbrahim Agâh, *Halifelik, Din ve Lâiklik*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990).
77. Daver, Bülent, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Lâiklik*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1955).
78. Davison, Andrew, *Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik*, çev. Tuncay Birkan, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).
79. Demir, Fahri, *İslam Dini Açısından Din-Devlet İlişkisi (Din ve Laiklik)*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2. Basım, 2010).
80. Demirel, Hakkı, *Atatürk, Atatürkçülük, Lâiklik*, (Antalya: Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 1989).
81. Demirel, Süleyman, *İslam Demokrasi ve Lâiklik*, (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1991).
82. Demirer, Ercüment, *Din, Toplum ve Kemal Atatürk*, (Ankara: Kardeş Matbaası, 1969).
83. Denk, Cemil, *Atatürk, Din, Laiklik, Kadın*, (Ankara: Karınca Yayınları, 2011).

84. Denktaş, Rauf, *Atatürk, Laiklik ve Din*, (İstanbul: Kastaş Yayınları, 1989).
85. Dilipak, Abdurrahman, *Laisizm*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1991).
86. Dinçkol, Vural, *1982 Anayasa Çerçevesinde ve Anayasa Mahkemesi Kararlarında Laiklik*, (İstanbul: Kazancı Yayınevi, 1992).
87. Dönmez, Şerafettin, *Atatürk'ün Çağdaş Toplum ve Din Anlayışı*, (İstanbul: Ayışığı Kitapları, 1998).
88. Dumanoglu, Mehmet, *Türkiye'de Laiklik*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2002).
89. Duran, Bünyamin, *Seküler ve Tevhid Duyarlı İnsan Tipinde Hoşgörü*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 1997).
90. Duran, Bünyamin, *Sekülerleşme Krizi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 1997).
91. Dursun, Davut, *Laiklik, Siyaset ve Değişim*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995).
92. Dursun, Turan, *İslâm'da Toplum ve Laiklik*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2006).
93. Durukan, Hüseyin, *Türkiye Nasıl Lâikleştirildi?*, (İstanbul: Çıdam Yayınları, 1991).
94. Dündar, Ali, *Şeriata Karşı Laik Eğitim Özgür Toplum*, (Ankara: Ardıç Yayınları, 1995).
95. Dündar, Orhan, *Avrupa'nın Dünyevilik Oyunu*, (İstanbul: Akasya Kitap, 2008).
96. El-Efendi, Abdulvahab, *İslâm ve Modernliği Yeniden Düşünmek*, çev. Lale Ersoy, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2003).
97. Eliade, Mircea, *Mistik Öyküler, Kutsal ve Dünyevi*, çev. Berat Çelik, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2000).
98. Erdoğan, Mustafa, *Demokrasi, Laiklik, Resmi İdeoloji*, (Ankara: Liberte Yayınları, 2. Basım, 2000).
99. Ergil, Doğu, *Laiklik*, (İstanbul: Turhan Yayınevi, 2008).
100. Erginsoy, Faruk, *İslâm Sol Düşünce ve Laiklik*, (İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2009).
101. Erim, M. Engin, *Müslüman Toplumlarında Laiklik*, (İstanbul: Cinius Yayınları, 2009).
102. Ertit, Volkan, *Sekülerleşme - Dinden Uzaklaşmanın Hikâyesi*, (İstanbul: Liberte Yayınları, 2014).
103. Erüreten, Bahir Mazhar, *Laiklik ve Şeriat Çatışması*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2006).
104. Eryarsoy, M. Beşir, *İslâm'a Göre Laiklik, Demokrasi ve Hâkimiyet*, (İstanbul: Buruç Yayınları, 1998).
105. Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Atatürk Devrimleri Işığında Laiklik*, (İstanbul: Say Yayınları, 1994).
106. Fiğlalı, Ethem Ruhi, *İslâm, Laiklik ve Türk Laikliğindeki Uygulamalar*, (Ankara: Berikan Yayınları, 2010).
107. Filiz, Şahin, *Atatürk Din ve Laiklik*, (Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk, 2008).
108. Gannuşî, Raşid-El, *Laiklik ve Sivil Toplum*, çev. Gülşen Topçu, (İstanbul: Mana Yayınları, 2010).
109. Gauchet, Marcel, *Demokrasi İçinde Din-Laikliğin Gelişimi*, çev. Mehmet Emin Özcan, (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2000).
110. Gazalci, Mustafa, *Aydınlık İçin Laik Eğitim*. (Ankara: Özkan Matbaası, 1998).
111. Genç, Reşat ve Reşat Kaynar, *Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararlar*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2005).
112. Gerger, Mehmet Emin, *Din, Siyaset ve Laiklik*, (İstanbul: Kaşmir Ajans, 1989).
113. Glynn, Patrick; *Kanıt / Post-Seküler Bir Dünyada İnanç ve Bilimin Uzlaşması*, çev. Ali Ayten, Yasin Ünlütürk ve Zehra Şahin, (İstanbul: Gelenek Yayınları, 2004).

114. Gökçalp, İskender, *Kemalizm ve İslâm Dünyası*, çev. C.Akalın, (İstanbul: Arba Yayınları, 1990).
115. Göle, Nilüfer, *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2012).
116. Gunn, T. Jeremy, *Din Özgürlüğü ve Laisite*, çev. Hüseyin Bal ve Ömer Faruk Altıntaş, (İstanbul: Liberte Yayınları, 2006).
117. Gülalp, Haldun, *Semih Vaner Anısına Avrupa Birliği, Demokrasi ve Laiklik*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2010).
118. Güleç, Cengiz, *Politik Psikoloji Penceresinden Siyaset Ahlakı, Kimlik ve Laiklik*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 2004).
119. Gültekin, Mehmet Bedri, *Laikliğin Neresindeyiz*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995).
120. Gülvahaboğlu, Adil, *Hacı Bektaş Veli: Lâik-Ulusal Kültür*, (Ankara: Yorum Yayınları, 1987).
121. Gün, Fahrettin, *Sebilürreşad Dergisi Ekseninde Çok Partili Hayata Geçerken İslamcılara Göre Din, Siyaset ve Laiklik*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2001).
122. Gürbüz, Cazim, *Kartal Gözüyle Laiklik*, (İstanbul: Berfin Yayınları, 2010).
123. Güventürk, Faruk, *Kemalizmde Lâiklik*, (İstanbul: Erler Matbaası, 1981).
124. Hafızoğulları, Zeki, *Laiklik*, (İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 3. Basım, 1999).
125. Hocaoğlu, Durmuş, *Laisizmden Millî Sekülerizme*, (İstanbul: Selçuk Yayınları, 1995).
126. Ilgar, İhsan, *Atatürk, Laiklik, Din ve Devrim*, (İstanbul: Menteş Matbaası, 1968).
127. Ilıcak, Nazlı, *28 Şubat Sürecinde Din, Siyaset ve Laiklik*, (İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999).
128. Işıklı, Alpaslan, *Said Nursi, Fethullah Gülen ve Laik Sempatizanları*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 8. Basım, 2010).
129. Işıklı, Alpaslan, *Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi*, (İstanbul: Otopsi Yayınları, 2002).
130. İlhan, Attila, *Hangi Laiklik*, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, 2011).
131. İnal, Mehmet Memik, *Tarihi Kaynaklarıyla Laiklik*, (İstanbul: İkinci Adam Yayınları, 2011).
132. Jaures, Jean; *Sosyalist Anlayış (Sosyalizm-Tarih-Laiklik)*, çev. Arslan Başer Kafaoglu ve Yücel Tuncer, (Ankara: Toplum Yayınevi, 1966).
133. Juergensmeyer, Mark, *Yeni Soğuk Savaş: Dini Milliyetçilikler Seküler Devleti Tehdit Ediyor*, çev. Âdem Yalçın, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2001).
134. Kalkanoglu, Semih, *İsmet İnönü: Din ve Laiklik*, (İstanbul: Tekin Yayınevi, 1991).
135. Kalyan, Muammer, *Kemalistler/İslâmcı Hareket ve Laik Türkiye'nin Geleceği*, (Ankara: Remzi Kitabevi, 2006).
136. Karabaşoğlu, Metin, *Kertenkele Çukuru, Milliyetçilik, Dünyevileşme, Kemalizm*, (İstanbul: Nesil Karakalem, 2009).
137. Karabulut, Muammer, *Laik Türkiye Cumhuriyeti'ni Patrikhane'ye (mi) Yıkacaklar!*, (İzmir: K Yayınları, 2006).
138. Karacelil, Süleyman, *Büyük Tehlike: Dünyevileşme*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2008).
139. Karacoşkun, M. Doğan, *Kutsal Metin Seküler Analiz*, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2013).
140. Karakütük, Kasım, *Demokratik ve Laik Eğitim*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2001).
141. Karal, Enver Ziya, *Devrim ve Laiklik Atatürk, Din ve Laiklik*, (İstanbul: Menteş Matbaası, 1968).
142. Karaman, Hayrettin, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak 1-2-3-4*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2006).
143. Kardavi, Yusuf El, *İslam ve Laiklik*, (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2000).
144. Kayacan, İsa, *Atatürk ve Lâiklik*, (Ankara: Güven Matbaası, 1986).

145. Kaylan, Muammer, *Kemalistler, İslamcı Hareket ve Laik Türkiye'nin Geleceği*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006).
146. Kılıç, M. Cemil, *Laik Türkiye İçin Yükselen Alevilik*, (İstanbul: Kum Saati Yayıncılık, 2007).
147. Kırkulak, Hakan, *Laik Cumhuriyetimiz Tehdit Altında*, (Eser Sahibinin Kendi Yayını, 2007).
148. Kışlalı, Ahmet Taner, *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi*, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2007).
149. Kirman, Mehmet Ali, *Din ve Sekülerleşme*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2005).
150. Kişioğlu, Mir Hamza, *Atatürk İlkeleri ve Din*, (Ankara: Işın Yayınları, Resimli Posta Matbaası, 1965).
151. Kocaçimen, Sevgi, *DP Döneminde TBMM'nde Laiklik Tartışmaları*, (Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 2008).
152. Koç, Nurettin, *Laik Eğitimden Şeriatçı Eğitime*, (Ankara: Berfin Yayınları, 2006).
153. Kongar, Emre, *Demokrasi ve Laiklik*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003).
154. Koray, Durmuş, *Neden Atatürk, Niçin Laiklik*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2003).
155. Köklügiller, Ahmet, *Laiklik Nedir? Ne Değildir?*, (İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, 2008).
156. Köktaş, M. Emin, *Din ve Siyaset, Siyasal Davranış ve Dindarlık*, (İstanbul: Vadi Yayınları, 1997).
157. Köse, Ali, *Laik Ama Kutsal*, (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2006).
158. Köse, Faruk, *Laik Vahşet*, (İstanbul: Mektup Yayınları, 1997).
159. Köse, Ali, *21. Yüzyılda Dinin Geleceği - Kutsalın Dönüşü*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014).
160. Kurt, Abdurrahman; *İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme*, (Bursa: Emin Yayınları, 2009).
161. Kuru, Ahmet T. , *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011).
162. Kuru, Ahmet, *Türkiye'de Demokrasi, İslam ve Laiklik*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013).
163. Kutay, Cemal, *Laik Cumhuriyet Karşısında Derviş Vahdetiler*, (İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 2000).
164. Kutay, Cemal, *Türkçe İbadet-2, Laikliği, Demokrasiyi, Çağdaşlığı Koruyabilmenin Tek Yolu*, (İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998).
165. Kutub, Muhammed, *Çağdaş Fikir Akımları-3, Sekülerizm, Rasyonellik, Milliyetçilik*, (İstanbul: Ravza Yayınları, 1993).
166. Küçük, Necat, *Laiklik*, (Konya: Nüve Kültür Merkezi, 2006).
167. Küçükağa, Ahmet, *Türkiye'de Laikliğin Serüveni*, (İstanbul: Emre Yayınları, 1996).
168. Lindsfarne, Nancy; *Elhamdülillah Laikiz*, çev. Selda Somuncuoğlu, (İstanbul: İletişim Yayınevi, 2002).
169. Luzi, Mario, *Simone Martini'nin Dünyevi ve Semavi Yolculuğu*, çev. Işıl Saatçioğlu, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997).
170. Macit, Nadim, *Dünya-Dil Sistemi ve Dini Söylem, Laik-Demokratik Sistem ve Teoloji*, (Ankara: Sarkaç Yayınları, 2010).
171. Mardin, Şerif, *Türkiye, İslam ve Sekülerizm*, (İstanbul: İletişim Yayınevi, 2011).
172. Meriç, Nevin, *Modernleşme, Sekülerleşme ve Protestanlaşma Sürecinde Değişen Kentte Dini Hayat ve Fetva Soruları*, (İstanbul: Kapı Yayınları, 2005).

173. Mert, Nuray, *Laiklik Tartışmasına Kavramsal Bir Bakış, Cumhuriyet Kurulurken Laik Düşünce*, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1994).
174. Mertcan, Hakan, *Bitmeyen Kavga Laiklik*, (Adana: Karahan Yayınları, 2013).
175. Mirkelamoğlu, Necip, *Atatürkçü Düşünce ve Uygarlıkta Din ve Lâiklik*, (İstanbul: Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 2000).
176. Mumcu, Uğur, *Laiklik Ruhuna Fatiha*, (Ankara: Umag Araştırmacı Gazetecilik Vakfı, 2010).
177. Müftüoğlu, Rıza, *Din ve Siyasetin Barış Yolu*, (İstanbul: Akis Kitap, 2007).
178. Nomer, Kemalettin, *Şeriat, Hilafet, Laiklik, Cumhuriyet*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1996).
179. Oğuz, Burhan, *Tarihsel Gelişimiyle Dünyada ve Türkiye'de Laiklik*, (İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı, 2006).
180. Okumuş, Ejder, *Dinin Meşrulaştırma Gücü*, (İstanbul: Ark Kitapları, 2005).
181. Okumuş, Ejder, *Türkiye'nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, İnsan Yayınları, 2013.
182. Olgun, Hakan, *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2007).
183. Ortaylı, İlber, *Osmanlı Devletinde Lâiklik Hareketleri Üzerine, Osmanlı'da Din Devlet İlişkileri*, (İstanbul: İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1982).
184. Otacı, Cengiz, *Hukukun Laikleşme Serüveni*; (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012).
185. Ozankaya, Özer, *Türkiye'de Laiklik Atatürk Devrimlerinin Temeli*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1981).
186. Ozankaya, Özer, *Atatürk ve Laiklik*, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1981).
187. Öktem, Niyazi, *Laiklik, Din ve Alevilik Yazuları*, (İstanbul: Derin Yayınları, 1995).
188. Özay, Mehmet, *Sekülerleşme ve Din*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2008).
189. Özbek, Osman, *Laik Cumhuriyete 11 Kurşun*, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 2006).
190. Özdalga, Elisabeth, *Modern Türkiye'de Örtünme Sorunu, Resmi Laiklik ve Popüler İslam*, (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998).
191. Özden, Mustafa, *Müslüman Kültüründe Sekülerleşme Süreci*, (Ankara: Araştırma Yayıncılık, 2010).
192. Özden, Yekta Güngör, *İnsan Hakları, Laiklik, Demokrasi Yolunda*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2006).
193. Özden, Yekta Güngör, *Laiklik İçin...*, (İstanbul: İleri Yayınları, 2004).
194. Özek, Çetin, *Devlet ve Din*, (İstanbul: Ada Yayınları, 1982).
195. Özek, Çetin, *Türkiye'de Laiklik*, (İstanbul: Baha Matbaası, 1962).
196. Özgen, Bekir, *Düşünce Özgürlüğü ve Laiklik*, (İstanbul: Çınar Yayınları, 1995).
197. Özgür, Faruk, *Ne Laik, Ne Demokratik, Ne Hukuk Devleti*, (Ankara: Liberte Yayınları, 2008).
198. Özturanlı, İskender, *Türkiye'de Laikliğin Serüveni*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2007).
199. Özturanlı, İskender, *Laik Devlet ve Sarıklı Siyaset*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2002).
200. Öztürk, Emine, *Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği, Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012).
201. Öztürk, Halil Nimetullah, *Türkleşmek Layıklaşmak, Çağdaşlaşmak*, (İstanbul: M. Sıralar Matbaası, 1953).
202. Öztürk, Yaşar Nuri, *Kuran Verileri Açısından Laiklik*, (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2003).

203. Özyiğit, Güngör, *Dinci Değil Dindar Olmak*, (İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2007).
204. Özyürek, Esra, *Modernlik Nostaljisi, Kemalizm, Laiklik ve Gündelik Hayatta Siyaset*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2008).
205. Paker, Oya; *Günlük Düşüncede Modernlik, Din ve Laiklik*, (İstanbul: Vadi Yayınları, 2005).
206. Pamak, Mehmet, *Kemalizm, Laiklik, Şehidlik*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2004).
207. Parlakışık, Ahmet, *Türkiye’de Laiklik İdeolojisi*, (İstanbul: Objektif Yayınları, 1993).
208. Pehlivan, Rauf, *Bitmeyen Laiklik Kavgası*, (İstanbul: Motif Yayınları, 2007).
209. Perinçek, Doğu, *Din ve Laiklik Üzerine*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2012).
210. Portakal, Hüsen, *Rönesans ve Laiklik*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2003).
211. Rakipoğlu, Numan, *Seküler Dünya Atlası*, (Ankara: Kurtuba Kitap, 2012).
212. Roy, Olivier, *İslâm’a Karşı Laiklik*, çev. Ender Bedisel, (İstanbul: Agora Yayınevi, 2010).
213. Ruiz, Henri Pena, *Laiklik Nedir?*, çev. Ümran Derkunt, (İstanbul: Gendaş Yayınları, 2007).
214. Saray, Mehmet, *Türklerde Dini ve Kültürel Hoşgörü Atatürk ve Laiklik*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2002).
215. Sarmış, İbrahim, *Şuradan Saltanata Teokrasiye ve Laisizme Yönetim*, (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2010).
216. Savcı, Bahri, *Laik Düşünce ve Hareketin Gerilemesindeki Tehlike*, (Ankara: Türk Hukuk Kurumu, 1958).
217. Sayman, Zeki, *Din, Sekülerleşme, Cemaatler*, (Konya: Nüve Kültür Merkezi, 2006).
218. Selçuk, Sami, *Laiklik-Sivil Toplum Homo Democraticus*, Uygur Yayınları, 1994.
219. Sertoğlu, Mithat, *Atatürk Din ve Lâiklik*, (İstanbul: Menteş Matbaası, 1968).
220. Sezen, Yumni, *Türk Toplumunun Laiklik Anlayışı*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı, 1993).
221. Sırma, İhsan Süreyya, *Alaturka Demokrasi Alaturka Laiklik*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 1997).
222. Sözen, Edibe, *Demir Kafesten Plastiğe Kimliklerimiz Sekülerleşme Sürecinde Kimliklerin İnşası*, (İstanbul: Birey Yayıncılık, 1999).
223. Stepan, Alfred ve Ahmet T. Kuru; *Türkiye’de Demokrasi, İslam ve Laiklik*, çev. Hande Tatoğlu, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013).
224. Şaylan, Gencay, *Türkiye’de Laiklik*, (İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları, 1995).
225. Şener, Cemal ve Miyase İlknur, *Kırklar Meclisi’nden Günümüze Alevi Örgütlenmesi-Şeriat ve Laiklik*, (İstanbul: Ant Yayınevi, 1995).
226. Şener, Cemal, Çetin Yetkin ve Şahin Filiz, *Atatürk, Din ve Laiklik*, (İstanbul: Yeniden Anadolu ve Rumeli Yayınları, 2008).
227. Şevkli, Selma, *Bir Ulusalcı Nasıl Düşünür: Seküler Milliyetçiliğin Zihin Haritası*, (İstanbul: Ufuk Kitapları, 2011).
228. Şeyh, Süheyb Bin, *Laik Dünyada İslam*, çev. Yaşar Nuri Öztürk, (İstanbul: Yeni, Zamanlar Sahaf, 1998).
229. Şimşek, Osman, *Yeni Türkiye’nin Yeni Gerçekleri & Din, Laiklik, Eğitim, Finans, Liderlik ve Özgün Sosyal Düşünce*, (Antalya: Otorite Yayınları, 2012).
230. Şimşir, Bilal, *Dış Basında Laik Cumhuriyetin Doğuşu*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999).
231. Taburoğlu, Özgür, *Dünyevi ve Kutsal*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2012).
232. Tanilli, Server, *Din ve Politika, Laik Barış’ın Dostları ve Düşmanları*, (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2009).
233. Tanyol, Cahit, *Laiklik ve İrtica*, (İstanbul: Altın Kitap Yayınevi, 1989).

234. Tanyol, Cahit, *Sosyolojik Açıdan Din Ahlâk Lâiklik ve Politika Üzerine Diyaloglar*, (İstanbul: Okat Yayınevi, 1970).
235. Tanyol, Cahit, *Sosyal Ahlak Lâik Ahlakı Giriş*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1960).
236. Tarhanlı, İhtar, *Müslüman Toplum, 'Laik' Devlet, Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı*, (İstanbul: Afa Yayınları, 1993).
237. Taş, Kenan Ziya, *Osmanlılarda Laiklik Müessesesi*, (Isparta: Kardelen Yayınları, 1999).
238. Taşgetiren, Ahmet, *Laiklik Çıkmazı*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 1994).
239. Taşyürek, Muzaffer, *Kemalist Laikliğin Tarihçesi*, (İstanbul: İhtar Yayıncılık, 1994).
240. Tazegül, Murat, *Modernleşme Sürecinde Türkiye*, (Erzurum: Babil Yayınları, 2005).
241. Tekin, Abdullah, *Türk Toplumunun Çağdaşlaşmasında Atatürkçü Lâiklik*, (Ankara: Emel Matbaası, 1983).
242. Tekin, Mustafa, *Kutsal Sekülerizm*, Açılım Kitap, 2011.
243. Tekin, Mustafa, *Kutsalın Serüveni*, (İstanbul: Açılım Kitap, 2003).
244. Toker, İhsan, *Teolojik Bir İnşa Olarak Laiklik*, (Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2010).
245. Tuncer, Acar, *Lâiklik ve Din*, (İzmir: Ticaret Matbaası T.A.Ş., 1973).
246. Turan, Osman, *Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Laiklik*, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993).
247. Türköne, Mümtaz'er, *Modernleşme, Laiklik ve Demokrasi*, (İstanbul: Ark Yayınları, 1994).
248. Tüzün, Necat, *Atatürk İnkılaplarında Lâiklik*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1987).
249. Tüzün, Necat, *Atatürk Devrimlerinde Lâiklik*, (Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 1983).
250. Ucuzsatar, Ulunay, *Din, Siyaset, İslâm Üçgeninde Laik Devrim*, (İstanbul: Derin Yayınları, 2012).
251. Udeh, Abdülkadir, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslam Ceza Hukuku*, çev. Ali Şafak, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2012).
252. Ulagay, Osman, *AKP Gerçeği ve Laik Darbe Fiyaskosu*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2008).
253. Uran, İlhan, *Laiklik mi Şeriat mı?*, (İstanbul: Kent Basımevi, 1996).
254. Üçok, Coşkun ve Bahriye Üçok, *Lâiklik ve Türkiye'de Çağ Değişimi*, (İstanbul, 1975).
255. Ülken, H. Ziya, "Laiklik." *50. Yıl Kitabı*, (1973).
256. Ülkümen, Lütfü, *Atatürk İlkeleri ve İslâm*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973).
257. Ünsal, Hüsamet, *Lâiklik ve Atatürk'ün Lâiklik Politikası*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, (Ayrıbasım), 1989).
258. Ünsal, Levent ve Hamdi Yaver Aktan, *Gündem Oluşturan Yargı Kararlarında Laiklik ve İfade Özgürlüğü*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009).
259. Velidedeoğlu, Meriç, *Laiklikten Şeriata Mı?*, (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2008).
260. Yakıt, İsmail, *Atatürk ve Din*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi, 1999).
261. Yamaner, Şerafettin, *Atatürkçü Düşünce Üstünlüğü: Dinsel ve Geleneksel Eğitimin Laik ve Çağdaş Eğitime*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999).
262. Yavuz, Hakan, *Erbakan'dan Erdoğan'a Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslâm*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011).
263. Yavuz, Hakan ve John L. Esposito, *Laik Devlet ve Fethullah Gülen Hareketi*, (Bursa: Gaye Kitabevi Dağıtım, 2004).
264. Yazıcıoğlu, Hulusi, *Bir Din Politikası: Lâiklik*, (İstanbul: Şato Yayınları, 1993).
265. Yerasimos, Stephane, *Türkler: Doğu ve Batı, İslam ve Laiklik*, çev. Temel Keşoğlu, (İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2006).

266. Yesevîzade, *Laisizm, İlme Göre Din-Dünya Münasebeti*, (İstanbul: Hakikati Arayış Neşriyatı, 1986).
267. Yıldırım, Ahmet, *Din, Dünyevileşme ve Zühd*, (Ankara: Araştırma Yayınları, 2005).
268. Yıldız, Ahmet, *Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004).
269. Zola, Emile, *Din Laiklik Çatışması*, çev. Erdoğan Alkan, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1997).

## B. Makaleler

1. Abel, Olivier, "Laiklik Ne Demektir?" çev. Haldun Bayrı, *Defter*, 13, (1990), s.57-65.
2. Acun, Fatma, "Avrupa Birliği'nin Türkiye İle İlgili Belgelerinde Laiklik", *Liberal Düşünce*, 40, (2005), s.51-67.
3. Ada, İhsan, "Anayasada Laiklik", *Türk Devrim Ocakları Laiklik I* (1954), s.95-96.
4. Adak, Sevgi, "Kemalist Laikliğin Oluşum Sürecinde Ramazanlar (1923-1938)", *Tarih ve Toplum-Yeni Yaklaşımlar*, 11, (2010), s.47-88.
5. Adanır, Oğuz, "Ulusal Burjuvazi ve Laik Ahlak" *Doğu Batı*, 29, (1999), s. 86.
6. Ahmad, Feroz, "Türkiye'de Kemalizm ve Siyasetin Lâikleşmesi", Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları Sempozyumu, Ankara, (1983).
7. Akarsu, Bedia, "T.C. Demokratik, Laik ve Sosyal Bir Hukuk Devletidir.", <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1997/12/30/2.xhtml>.
8. Akay, Hale, "Uygulamada Laiklik: Devlet-Din Ekseninde Özgürlükler, Hizmetler ve Finansman", *Toplum ve Bilim*, 120, (2011), s.10-47.
9. Akbıyık, Yaşar, "Laiklik", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 2, (2001), s.181-192.
10. Akbulut, Ahmet, "Din, Laiklik ve Demokrasi Üçgeni", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 2, (1999), s.265-278.
11. Akgüner, Tayfun, "Laiklik Üzerine...", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 12, 1-3, (1991), s.23-39.
12. Akın, Mahmut Hakkı, "Laiklik Sözleşmesi Temelinde Güdümlü Muhalefet: Serbest Cumhuriyet Fırkası", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7, 2, (2012), s.49-62.
13. Akpınar, Ali, "Mehmed Ubeydullah Efendi (1858-1937)'nin Laiklik ve Kur'an'ın Doğru Anlaşılmasıyla İlgili Görüşleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 2, (2003), s.31-41.
14. Akşit, Bahattin, "Laikleşme Tipolojisi ve Türkiye'de Laiklik Deneyimi, Şerif Mardin'e Armağan", *İstanbul: İletişim Yayınları*, (2005), s.65-103.
15. Akyol, Mustafa, "Devlete 'İlimli İslam' Değil İlimli Laiklik Gerek", <http://www.mustafaakyol.org/din-devlet-ve-laiklik/devlete-%e2%80%98ilimli-%e2%80%98ilimli-laiklik-lazim/>.
16. Aldağ, Talat, "Neden Lâiklik", *Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1, (2007), s.31-58.
17. Alkan, Ö. Mehmet, "Laik Bir İdeolojinin Doğuşu ya da II. Meşrutiyette Türkçülüğün Toplumsal İdeolojisi", Tarık Zafer Tunaya'ya Armağan, *Yeni Hayat ve Yeni Felsefe Mecmuası*, İstanbul Barosu Yayınları, (1992), s.377-407.
18. Aldıkaçtı, Orhan, "Atatürk İnkılaplarından Lâiklik", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 45-47, s.1-4, (İstanbul 1979-1981), s.39-58.
19. Altay, Fahrettin, "Dindar Atatürk", *Atatürk Din ve Lâiklik*, (İstanbul, 1968).



20. Altıntaş, Ramazan, “İslam’a Göre Sekülerleşmenin İmkânı”, *İslamiyat*, 4, 3, (2001).
21. Altıntaş, Ramazan, “Said Nursi’ye Göre Dünyevileşme”, *Köprü*, 107/Özel Sayı: Küresel Kriz ve Said Nursi’nin İktisat Görüşü-II, (2009).
22. Altıntaş, Ramazan, “Teolojik Sekülerleşmenin Neden Olduğu İnanç ve Davranış Problemleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1, (2002), s.55-83.
23. Altıntaş, Halil, “İnsanın Anlam Arayışı ve Dünyevileşme”, *Diyanet*, 180, (2005).
24. Anday, Melih Cevdet, “Laiklik Üstüne”, *Yeni Ufuklar*, 7, 138, s.6-8.
25. Ardıç, Nurullah, “Türk Sekülerleşmesi İncelemelerinde Paradigma Değişimine Doğru”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6, 11, (2008), s.61-92.
26. Arı, Asım, “Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 2, (2002), s.181-192.
27. Armağan, Servet, “Dünya Devletleri Anayasalarında Laiklik Prensibinin Düzenlenişi”, *Yeni Türkiye*, 4, 22, (1998), s.732-741.
28. Armaner, Neda, “Atatürk’ün Din Anlayışı”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 276, (1984), s.321-336.
29. Armaner, Neda, “Atatürk Din ve Lâiklik”, *Atatürkçülük, Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler*, İstanbul, (1983).
30. Armaoğlu, Fahir, “Türkiye’deki Amerikan Okulları Krizi 1927-1928 (Bir Laiklik-Milliyetçilik Olayı)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13, 37, (1998).
31. Arsal, Sadri Maksudi, “Teokratik Devlet ve Laik Devlet”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 59, (2001).
32. Arsel, İlhan, “Din ve Devlet Ayrılığı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16, 1-4, (1959), s.166-177.
33. Arslan, Mustafa, “Seküler Toplumlarda Kutsal Arayışları: Geç Modern Dönemde Büyük-Din İlişkisinin Sosyolojik Analizi”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2010), s.195-210.
34. Arslan, Rıza, “Laik Türkiye Cumhuriyeti, Ordu ve Burjuva Sınıfı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10, 3, (2008), s.33-44.
35. Asad, Talal, “Sekülerliğin Biçimleri: Hıristiyanlık, İslamiyet ve Modernlik [Adlı Eseri Üzerine]”, çev. Ferit Burak Aydar, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 23, (2010), s.172-178.
36. Aslan, Neşe, “Türkiye’de Dine Bakış ve Laiklik Açısından Din Eğitimi Konusunda Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, (2013).
37. Atalar, Münir, “Taassuptan Çağdaşlığa Laiklik”, *Askeri Tarih Bülteni*, 26, 51, (2001), s.1-7.
38. Atalay, İbrahim Ethem, “Lâiklik ve Din İlişkileri”, *Kemalist Ülkü*, 268, (1991).
39. Atatürk, Mustafa Kemal, “Gazi Atatürk’ün Din ve Laiklik Konusundaki Görüşleri Hakkında Bilim Kurulu Raporu (15 Haziran 1982)”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 52, (2001).
40. Atbaşoğlu, Ferruh, “Demokrasi, Laiklik, Cumhuriyet Uğruna”, *Atatürkçü Düşünce*, 7, 73, (2000).
41. Atmaca, Metin, “Siyaset, Laiklik ve Göç: Fransadaki Türk ve Ermeni Toplumları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *Ermeni Araştırmaları*, 32, (2009), s.73-86.
42. Aybars, Ergün, “Laiklik ve İnsan Hakları”, *Düşün Dergisi*, (1995), s.4-7.
43. Avcı, Cemal, “Atatürk, Din ve Laiklik”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18, 53, (2002), s.57-72.
44. Aybay, Aydın, “Devrim Açısından Lâiklik İlkesinin Oluşumu ve Önemi”, *Atatürk 100. Yıl Konferansları*, İstanbul, (1981).
45. Aydın, Ahmet Sezai, “Laikliğin Birkaç Yüzü”, *Çağdaş Eğitim*, 21, 219, (1996).

46. Aydın, Hasan, “İslam ve Laiklik: Çatışma mı, Uzlaşma mı?”, *Bilim ve Ütopya*, 105, 3, (2003).
47. Aydın, İbrahim Hakkı, “Seküler Ahlak Bağlamında Din-Ahlak İlişkisi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, (2011), s.3-23.
48. Aydın, M. Akif, “Türk Hukukunun Laikleşme Sürecinde Lozan’ın Oynadığı Rol”, *İslami Araştırmalar*, 8, 3/4, (1995), s.166-172.
49. Aydın, Mehmet S., “Dünyevileşme”, *İslamiyat*, 4, 3, (2001), s.15.
50. Azak, Umud, “Laiklik ve Türban”, *Birikim*, 227, (2008).
51. Bacinoğlu, Tamer, “Laiklik İlkesi ve Alman Karşıtları”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 1, (2000), s.263-287.
52. Bakkal, Ali, “Laiklik-Din ve Vicdan Hürriyeti İlişkisi Bağlamında Kamusal Alanda Kılık-Kıyafete Getirilen Sınırlamalar”, *Köprü*, 99, (2007).
53. Barkan, Ömer Lütfü, “Türkiyede Din ve Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi”, *Cumhuriyetin Ellinci Yılı Semineri*, Ankara, (1975).
54. Başaran, Mehmet, “Atatürk, Din ve Laiklik”, *Türk Dili Dergisi*, 22, 131, (2009).
55. Başdemir, Hasan Yücel, “Optimum Değerler Olarak Laiklik ve Din Özgürlüğü”, *Liberal Düşünce*, 14, 55, (2009).
56. Başgil, Ali Fuat, “Din Hürriyeti”, *Atatürk Din ve Lâiklik*, Ankara, (1968).
57. Bayer, Ali, “Sekülerleşme Din İlişkisi: Kuramsal Bir Yaklaşım”, *K.S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, ss. 149- 190, (2010).
58. Batuhan, Hüseyin, “Laiklik ve Dinî Taassup” Laiklik I, *Türk Devrim Ocakları*, (1954).
59. Bayındır, Abdülaziz, “Kitab-ı Mukaddese ve Kur’an’a Göre Teokrasi ve Laiklik”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 1, (1999), s.111-131.
60. Baykan, Fehmi, “Demokrasi, Laiklik ve Teokrasi Üzerine Bir Derkenar”, *Türkiye Günlüğü*, 46, (1997), s.9-40.
61. Bayramoğlu, Fuat, “Atatürkçülük ve Lâiklik”, *Atatürk 3. Uluslar Arası Sempozyumu*, (1998).
62. Baysan, Galip, “Laiklik ve Yöneticilerimiz”, <http://www.guvernecinevi.org/siyaset/3908-laiklik-ve-yoeneticilerimiz>.
63. Berger, Peter Ludwig, “Sekülerizmin Gerilemesi” çev. Ali Köse, *Liberal Düşünce*, 4, 14, (1999).
64. Berger, Peter Ludwig, “Sekülerleşme Yanlışlandı.”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49, 1, (2008).
65. Beyhan, Hikmet, “Laiklik ve Bilim”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 38, (1997).
66. Bilan, Seda, “1950’li Yıllarda Laiklik Tartışmalarının Gündeme Gelmesi ve Halil Nimetullah Öztürk”, *Sosyoloji Dergisi*, 3, 12, (2012), s.113-122.
67. Bilge, Necip, “Laik Düzen ve İslam’da Örtünme Sorunu”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 34, (1997).
68. Bilgin, Beyza, “Türkiyede Din ve Laiklik”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 1, (2001), s.41-58.
69. Bilgiseven, Amiran Kurtkan, “Atatürk ve Lâiklik”, *Türk Kültürü*, 310, (1989).
70. Bilir, Mehmet, “Laik Eğitim Sisteminde Yaygın Eğitim Açısından Meslek Alanı Olarak Din Eğitimi”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 6, 22, (2008).
71. Bodur, Hüsnü Ezber, “Çoklu Sekülerlikler ve Din İlişkisi Bağlamında Türkiye Tecrübesinin Arap Baharına Etkisi”, *K.S.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 142, (2013), s.41-47.
72. Boyacıoğlu, Ramazan, “Atatürk, Din ve Lâiklik”, *Atatürk 4. Uluslar Arası Sempozyumu*, (2000).
73. Bozyel, M. Nesih, “Atatürk ve Lâiklik”, *Atatürk ve Diyarbakır*, (1981).
74. Brubacher, John S., “Din ve Ahlak Eğitimi ile Laiklik Üzerine”, çev. A. Ferhan Oğuzkan, *Çağdaş Eğitim Vakfı*, 20, 209, (1995).

75. Can, Kemal, “Yeşil Sermaye’ Laik Sisteme Ne Yaptı?”, *Birikim*, 99, (1997), s.59-65.
76. Cihangir, Feyzullah, “Türk Tarzı Laiklik ve Türkiye’de Müslüman İmajı”, *Köprü*, 78, (2002), s.85-91.
77. Coşturoğlu, Mustafa, “Laik Okullara Karşı Bir Seçenek mi?”, *Halkoyu Dergisi*, 11, (1977), s. 21.
78. Çağatay, Neşet, “Lâiklik ve Din İlişkileri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4, 12, (1988).
79. Çaha, Ömer, “Fransız Laikliğinde Yeni Evre: Kato-Laisizmden İslam Karşıtlığına Laikliğin Fransa`daki Evrimi”, *Liberal Düşünce*, 16, 63, (2011).
80. Çakır, Nuri, “Demokrasi ve Laiklik Açısından Devlet-Toplum İkilemi ve Şeair Kavramı”, *Köprü*, 80, 10, (2002).
81. Çakır, Nuri, “Demokratik ve Laik Devlet Dine ve Şeaire Nasıl Bakar?”, *Köprü*, 104, (2008).
82. Çancı, Zehra, “İlahiyat Fakültesinde Okuyan Kız Öğrencilerin Laiklik Konusundaki Düşünceleri”, *TabulaRasa*, 2, 6, (2002).
83. Çeçen, Anıl, “Ana Çelişki; Laiklik-İrtica Değil, Küresel Emperyalizm-Ulus Devlet Çelişkisidir.” [Söyleşi], (2006).
84. Çiçek, Necmettin, “Dünyevileşme”, *Diyanet*, 195, 3, (2007).
85. Çivi, Halil, “İslam Dini Avrupa Birliği’ne Girmeye Engel mi? Din, Devlet, Laiklik, Hıristiyanlık ve İslamiyet”, *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6, 1, (1998).
86. Çivi, Halil, “Devlet, Laik Eğitim ve Din”, *Atatürkçü Düşünce*, 4, 41, (1997).
87. Çivi, Halil, “Laiklik ve Biz”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 32, (1996).
88. Çoker, Ziya, “Cumhuriyetin Temel Değerlerinin Kaynağı Laiklik”, *İdarecinin Sesi*, 13, 74, (1999).
89. Çubukçu, İ. Ağah, “Atatürk, Din ve Lâiklik”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1, 2, (1985).
90. Çubukçu, İ. Ağah, “Halifelik Din ve Lâiklik”, *Atatürk Düşüncesinde Din ve Lâiklik*, Ankara, (1999).
91. Daşcan, Özer, “Demokratik, Laik Çağdaş Eğitim Politikası”, *Eğitim Yönetimi*, 1, 3, (1995).
92. Daver, Bülent, “Türkiye Cumhuriyetinde Lâiklik”, (1955).
93. Demir, Hilmi, “XVI. Papa Benedik`in Sekülerizme Karşı Savaşı ve Tanrı`nın Geri Dönüşü -Dünyevileşmiş Dinin Dünyeviliği Eleştirisi”, *Jeopolitik*, 6, 36, (2007).
94. Demir, Zekiye, “Laiklik Demokrasinin Olmazsa Olmaz Şartı mıdır?”, *Yeni Türkiye*, 3, 18, (1997).
95. Demirağ, Dilaver, “Dini Soldan Okumak mı, Dini Sekülerleştirmek mi? Sol İlahiyat Tartışmalarına “Şapkın” Bir Bakış”, *Birikim*, 253, 5, (2010).
96. Demirel, Hakkı, “Laiklik ve Suç”.
97. Demirel, Tanel, “Dışlayıcı ve Pasif Laiklik Üzerine [Ahmet T. Kuru`nun “Secularism and State Policies Toward Religion: The United States, France and Turkey” Adlı Kitap Tanıtımı]”, *Toplum ve Bilim*, 121, (2011).
98. Denk, Cemil, “Laik Cumhuriyet’te İsrar Ediyoruz. Çünkü...”, *Atatürkçü Düşünce*, 5, 52, (1998).
99. Dikici, Ali, “Milli Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları”, *Atatürk Yolu*, 11, 42, (2008).
100. Dilek, Muzaffer, “Cumhuriyetin 75. Yılında Laikliğin Ülkemiz Açısından Önemi ve Anayasa Mahkemesi Kararlarındaki Yeri”, *Türk İdare Dergisi*, 70, 421, (1998).
101. Dinçkol, Bihterin, “Türkiye’de Anayasal Düzen ve Laiklik”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi İnternet Sitesi*, (2002).
102. Doğan, S., “Sokağı Büyülemek: Gündelik Hayatın Seküler Temelleri Üzerine Bir Soruşturma”, *İnsan & Toplum Dergisi*, (2012).

103. Duman, M. Zeki, "Türkiye'de Laiklik Sorununun Siyasal Temelleri", *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 2, (2010).
104. Dumanlı, Cihangir, "Antiempyalist ve Laik Olabilmek", *Jeopolitik*, 5, 32, (2006).
105. Duran, Bünyamin, "Seküler ve Tevhid Duyarlı İnsan Tipinde Hoşgörü, Tahammül, Siyaset, *Nesil*, (1997).
106. Duran, Bünyamin, "Yeni Anayasa: Klasikle Modernin Bileşimi: Postmodern; Sekülerle Kutsalın Bileşimi: Postseküler", *Köprü*, 105, (2009).
107. Duran, Bünyamin, "Aydınlanma-Sekülerleşme Eleştirisinde Adorno-Bediüzzaman Diyalogu", *International Bediüzzaman Symposium Papers*, (2010).
108. Durkheim, Emil, "Laik Ahlak ve Laik Eğitim", *Tabula Rasa*, 5, 13, (2005).
109. Dündar, Ali, "Lâiklik ve Atatürk'ün Lâiklik Politikası", *İlgaz*, 20, 239, (1981).
110. Ecer, Ahmet Vehbi, "Atatürkçü Düşüncedeki Laiklik Türkiye Gerçeklerine Uygundur", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16, 48, (2000).
111. Ecer, Vehbi, "Atatürkçü Düşüncedeki Laiklikte Din Hizmetlerinin Yeri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 23, 67, (2007).
112. Ekin, Yunus, "Dünyevileşmeye Bir Çözüm Olarak İnfâk Anlayışı", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 6, (2002), s.77-104.
113. Ercan, Sibel, "Yerel Basına Göre İzmir'de 1930'lu Yıllarda Laiklik Uygulamaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XI/23, (2011), s.35-56.
114. Erdem, T., "Gündelik Yaşamda Din, Laiklik ve Türban Araştırması", *İstanbul: Konda Research*, (2007).
115. Erdil, Kürşat, "Laik Düzendeki Diyanet İşleri Başkanlığının Yeri ve Önemi", *Ankara Barosu Dergisi*, 57, 2, (2000).
116. Erdoğan, Mustafa, "Sekülerizm, Lâiklik ve Din", *İslâmî Araştırmalar*, (1995).
117. Ergil, Doğu, "Atatürkçü Düşüncenin Temeli Lâiklik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6, 17, (1990).
118. Ergin, Berin, "İnsan-Din-Devlet ve Laiklik", *TİSK Akademi*, 5, 10, (2010).
119. Ergin, Sabahattin, "Lâiklik", *Atatürk Haftası Armağanı*, Ankara, (1992).
120. Erikan, Celal, "Lâyiklik", *Atatürkçülük: Kemalizm*, Ankara, (1974).
121. Erişirgil, Mehmet Emin, "Lâiklik Karşısındaki Vazifelerimiz", *Hayat*, 3, 72, (1928).
122. Ermumcu, Oğuz, "Uygurluk Yarışında Laik Öğretim Zorunluluğu", *Atatürkçü Düşünce*, 1, 12, (1995).
123. Eroğlu, Hamza, "Lâikliğin Bedeli", *Atatürk I. Uluslar Arası Sempozyumu*, Ankara, (1994).
124. Erşen, Murat, "Entelektüel Laik mi Olmalıdır?", *Doğu Batı*, 9, 36, Özel Sayı: Entelektüeller-II, (2006).
125. Ertan, Temuçin F., "Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Laiklik", *Atatürk Yolu*, 10, 39, (2007).
126. Ertürk, Ahmet, "Laikliğin Egemen Olduğu Bir Eğitim Sistemi", *Bilim ve Ütopya*, 121, (2004).
127. Eyyüpoğlu, İsmail, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk Alanında Laikleşme Süreci", *Atatürk Dergisi*, 3, 2, (2002).
128. Eyyüpoğlu, Osman, "Laiklik-Din İlişkisi: İslam'ın Laik Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme", *OMU, İ.F. Dergisi*, 20-21, s. 299-327, Samsun, (2005).
129. Fezyioğlu, Turhan, "Türk İnkılabının Temel Taşı Lâiklik", *Atatürkçü Düşünce*, Ankara, (1992).
130. Fiğlalı, Ethem Ruhi, "Atatürk Düşüncesinde Lâiklik", *Atatürk 4. Uluslararası Kongresi*, Ankara, (2000).

131. Fıçlalı, Ethem Ruhi, "Atatürk ve Lâiklik", *Atatürk 3. Uluslar Arası Sempozyumu*, Ankara, (1998).
132. Fıçlalı, Ethem Ruhi, "İslâm ve Lâiklik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 11, 33, (1995).
133. Fıçlalı, Ethem Ruhi, "Din ve Devlet İlişkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13, 38, (1997).
134. Fıçlalı, Ethem Ruhi, "Atatürkçü Düşünce Milliyetçilik ve Lâiklik", *Atatürk*, (1995).
135. Fıçlalı, Ethem Ruhi, "Atatürk, Din ve Lâiklik", *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Ankara, (1998).
136. Gencer, Bedri, "Türkiye'de Laikliğin Tarihi Dinamikleri", *Toplum ve Bilim*, 84, (2000).
137. Genç, Reşat, "Atatürkçü Düşünce Lâiklik ve Din Anlayışı", *Atatürkçü Düşünce*, (1999).
138. Genç, Reşat, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temel İlkelerinden Lâiklik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10, 29, (1994).
139. Giritli, İsmet, "Atatürk Cumhuriyetinin Lâiklik İlkesi", *Atatürkçü Düşünce*, (1992).
140. Giritli, İsmet, "Lâiklik ve Köktencilğe Dair", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10, 28, (1994).
141. Giritli, İsmet, "Atatürkçü Lâiklik Anlayışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6, 18, (1990).
142. Giritli, İsmet, "Günümüz Işığında Lâiklik, Milli Egemenlik ve Milli Birlik ve Beraberlik İlkeleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14, 41, (1998).
143. Giritli, İsmet, "Atatürkçü Lâiklik", *Atatürk Haftası Armağanı*, Ankara, (1987).
144. Göğer, Erdoğan, "Günümüz Türk Devletinin Laiklik Anlayışı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54, 4, (2005).
145. Gökçebay, Özcan, "İnsanın Kendini Unutması: Dünyevileşme", *Diyanet*, 219, (2009).
146. Gökçeer, Fikri, "Atatürk, Laiklik ve Din", *Atatürkçü Düşünce*, 5, 51, (1998).
147. Göle, Nilüfer, "Türkiye'de Laiklik ve İslamiyet: Elitlerin ve Karşıt Elitlerin Oluşumu", *Yeni Türkiye Dergisi Cumhuriyet Özel Sayısı: Sosyal Değerlendirme*, (1998).
148. Göle, Nilüfer, "Otoriter Laiklik ve İslami Katılım", *İslam ve Demokrasi*, (1994).
149. Görmez, Mehmet, "İslam Dünyasında Laiklik Tartışmasını Başlatan Bir Kitap ve Bu Kitabın Serencamı".
150. Gülalp, Haldun, "Sekülerleşme Kuramının Avrupa-Merkezciliği ve Demokrasi Sorunu", *Y. D. Ü. Sos. Bil. Dergisi*, 1, 1.
151. Güler, İlhami, "Dünyanın Başına Gelen 'Derin Sapkınlık' Dünyevileşme", *İslamiyat*, 4, 3, (2001).
152. Gülerarslan, A., "Uhreviye Karşı Seküler; Din ve Televizyon", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
153. Gülhan, Tahsin, "Sekülerleme Dayanan Modern Yönetime Eleştirel Bir Yaklaşım".
154. Gültekin, M. Bedri, "İP: Laiklik ve Din Eğitimi", *Öğretmen Dünyası*, 16, 191, (1995).
155. Günçikan, Berat, "Seküler Tanrı Elvis Presley ya da Barış Manço", *Evensel Kültür*, 138, (2003).
156. Gürlek, Cemal, "Atatürk Devlet ve Lâiklik", *Kemalist Ülkü*, 222, (1987).
157. Gürtaş, Ahmet, "Din Öğretimi ve Laiklik", *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmî Toplantısı*, İzmir, (1999).
158. Güventürk, Faruk, "Kemalizmde Lâiklik", *Kemalizm ve Türkiye*, VI-VII, 64-71, (1981).
159. Hafızoğulları, Zeki, "Atatürk ve Laiklik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57, 3, (2008).
160. Hafızoğulları, Zeki, "Laiklik Düşüncesi, Tanımı, Kapsamı, Sınırları ve Hukuk Düzenimizde Laiklik", *Ankara Barosu Dergisi*, 61, 1, (2003).

161. Hafizoğulları, Zeki, "Laiklik ve Türk Hukuk Devrimi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12, 35, (1996).
162. Hafizoğulları, Zeki, "Türkiye Cumhuriyetinin Devletinin Meşruiyeti Temeli Olarak Laiklik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57, 2, (2008).
163. Hanefi, Hasan / El Cabiri, "Muhammed Abid Laiklik ve İslam", *İslami Araştırmalar*, 8, 3, 4, (1995), sb. 156.
164. Hatemi, Hüseyin, "Laiklik İlkesinin Amacı ve Bir İkame Teklifi", *Köprü*, 100, (2007).
165. Hatiboğlu, Mehmed S., "İslam'ın Dünyevileşmesi mi Dünyevi Hayatımızın İslamlaşması mı?", *İslamiyat*, 4, 3, (2001).
166. Hervieu-Léger, Danièle, "Sekülerleşme, Gelenek ve Dindarlığın Yeni Şekilleri: Bazı Teorik Öneriler", *Dini Araştırmalar*, 7, 21, (2005).
167. Hocaoğlu, Durmuş, "Batı Tarzı Dünyevileşme: Laiklik ve Sekülerlik", *Türkiye Günlüğü*, 72, (2003).
168. Ilgar, İhsan, "Atatürk Lâiklik Din ve Devrim", *Atatürk Din ve Lâiklik*, Ankara, (1968).
169. Işıklı, Alpaslan, "Cumhuriyet ve Laiklik", (Yargıtay Başkanı Sami Selçuk'un Açış Konuşması Üzerine), *Mülkiyeliler Birliği*, 23, 219, (1999).
170. Işıklı, Alpaslan, "Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi: Ulus Devletten İmparatorluk Çağına Dönüş", *Mülkiyeliler Birliği*, 25, 227, (2001).
171. İnalçık, Halil, "Büyük Devrim: Hilafetin Kaldırılması ve Laikleşme", *Doğu Batı*, 1, 3, (1998).
172. İnce, Özdemir, "Çağdaş Yaşamın Olmazsa Olmazları Cumhuriyet Demokrasi, Laiklik", *Hürriyet Gösteri*, 297, 3, (2009).
173. İnce, Özdemir, "Laik Laiklik", *Adam Sanat*, 227, (2004), s.36.
174. İspir, Eyüp, "Lâiklik", Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar, Ankara, (1988).
175. Jaeschke, Gotthard, "Atatürk'ün İndinde Dinin Önemi", çev. Nimet Arsan, *Atatürk Düşüncesinde Din ve Lâiklik*, (1999).
176. Kadioğlu, Ayşe, "Laiklik ve Türkiye'de Liberalizmin Kökenleri", *Defter*, 33, (1998), s.41-63.
177. Kahraman, Hasan Bülent, "Türk Romanının Sekülerleşmesi", *Hürriyet Gösteri*, 247, (2003).
178. Kamalak, İhsan, "Türkiye'nin Modernleşme Süreci Türban ve Kadın: Laikliğin Olası Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme", *Memleket Siyaset Yönetim*, 2, 5, (2007).
179. Kanlıdere, Ahmet, "Dini Reformculuktan Seküler Reformculuğa: İslahçı ve Ceditçilerin Zihni Serüvenleri", *XIV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara: 9-13 Eylül 2002: Kongreye Sunulan Bildiriler, II/2, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, (2005), s. 1339-1344.
180. Kaplan, İbrahim, "Atatürk'ün Hukuk ve Laiklik Anlayışı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 52, 1, (1997).
181. Kaplan, Yusuf, "Medya ve Laik İkonoloji: Yeni-Sömürgecilik ve Yeni-Paganizm", *Eğitim Yazıları*, 9, 14, (2008).
182. Kaplan, Yusuf, "Seküler Aklın Ötesi", *İslamiyat*, 4, 3, (2001).
183. Karabaşoğlu, Metin, "Hz. İsa Laik miydi?", *Köprü*, 93, (2006).
184. Karabatak, Rüstem, "Laiklik ve Hukuk", *Yerel Gündem*, 1, 6, (1999).
185. Karaduman, Fethi, "Laik Cumhuriyet Yapılanmasında 3 Mart 1924 Yasaları", *Atatürkçü Düşünce*, 5, 47, (1998).
186. Karal, Enver Ziya, "Devrim ve Laiklik", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 99-101, s.4-6, (2005).
187. Karasar, Niyazi, "Laiklik ve Bilimsel Temelleri", *Atatürk Devrimleri ve Eğitimi Sempozyumu*, (1981).
188. Karataş, Murat, "Bir Med-Cezir Manzarası: Türkiye'de Laiklik (1928-1948)", *Atatürk Yolu*, 11, 42, (2008).

189. Kavak, Özgür, "Modernizmin Dönüştürücü Etkisi: Seyyid Ahmed Han ve Ahkâmın Dün-yeyileşmesi", *Divan İlmi Araştırmalar*, 8, 14, (2003).
190. Kaya, Kamil, "Akademisyenlerin Din ve Laiklik Anlayışı - (Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği)", *Sosyoloji Konferansları*, 43, (2011), s.161-190.
191. Kayacan, İsa, "Atatürk ve Lâiklik", *Kemalist Ülkü*, 218, (1986).
192. Kayadibi, Fahri, "Atatürk'ün Dini Yönü ve Din Eğitimi Bakışı", *Atatürk Araştırma Mer-kezi Dergisi*, 16, 48, (2000).
193. Kaymakçı, Özgün Burak, "Seküler Bir Alan Olarak İktisat ve Din İlişkisi", *İnsan & Toplum Dergisi*, (2012).
194. Kaynar, Reşat, "Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar", *Atatürk Düşüncesinde Din ve Lâiklik*, An-kara, (1999).
195. Kazmaz, Süleyman, "Atatürk, Cumhuriyet ve Laik Hukuk", *Erdem*, 11/31, (1999), s.11.
196. Keyman, E. Fuat, "Türkiye'de Laiklik Sorununu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, De-mokratikleşme", *Doğu Batı: Kimlikler*, 6, (2003).
197. Kılıçoğlu, Ahmet M., "Çağdaş ve Laik Bir Toplum Yaratılmasında Medeni Kanun'un Rolü", *Ankara Barosu Dergisi*, 57, 1, (2000).
198. Kılınçkaya, Derviş, "Cumhuriyetin 75. Yılında Laiklik Üzerine Düşünceler", *Türk Yurdu*, 18, 134, (1998).
199. Kır, Ş. Yavuz, "Laiklik ve Atatürkçülük Kamufajında Demokrasi ve İnsan Hakları İhlali", *Yeni Türkiye*, 4, 22, (1998).
200. Kıray, Mübeccel B., "Toplum Yapısı ve Laiklik", *Toplumbilim Yazıları, Gazi Üniversitesi Ya-yım*, (1982).
201. Kırbaşıoğlu, Mehmet Hayri, "İslam'ı Laikleştirme Girişimine Teolojik Katkının İmkânsızlığı Üzerine -İslam'ın Özünde Laik Olduğu Yanılsamasının Analizi", *İslamiyat*, 8, 3, (2005).
202. Kızılkaya, Ahmet, "Niyazi Berkes: Teokrasi ve Laiklik", *Muhafazakâr Düşünce*, 6, 24, (2010).
203. Kili, Suna, "Atatürk ve Laiklik", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 26, (1969).
204. Kirman, Mehmet Ali, "Din ve Sekülerleşme", *Demokrasi Platformu*, 2, 5, (2006).
205. Kirman, M. Ali, "Sekülerleşme Perspektifinden Dinî ve Seküler Fundamentalizmler".
206. Kocaoğlu, Bünyamin, "Atatürk Dönemi Laiklik Uygulamalarına Yönelik Bazı Toplumsal Tepkiler", *TurkishStudies*, 2, 4, (2007), s.1297-1307.
207. Koç, Yıldırım, "Hak-İş, Laiklik ve ICTFU Üyeliği", *Mülkiyeliler Birliği*, 22, 206/209, (1998).
208. Koçal, A. Vedat, "Bir Hegemonya Aracı Olarak Sekülerleş(tir)me: Tarihsel Bir Perspektif-ten Türkiye'de Laikliğin Politik Ekonomisi".
209. Kodamanoğlu, Nuri M., "Lâik Devlet Düzenimizin İlk Yasal Dayanağı", *Atatürk Yolu*, 2, 8, (1991).
210. Koştas, Münir, "Türkiye'de Laikliğin Gelişimi (1920'den Günümüze Kadar)", *Ankara Üni-versitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1999).
211. Köker, Levent, "Başörtüsü, Din ve İnanç Özgürlüğü ve Laiklik", *Liberal Düşünce*, 13, 51-52, (2008).
212. Köklügiller, Ahmet, "Atatürk'ün Din ve Lâiklik Anlayışı", *Varlık*, 880, (1981).
213. Kula, Onur, "Bilge Aydınlanma Felsefesi Açısından Laiklik ve Güncel Sorumluluklar", *Bi-lim ve Ütopya*, 58, (1999).
214. Kurşun, Zekeriya, "Türkiye'de Laikliğin Kabulü ve Arap Dünyası", *Avrasya Dosyası*, 6, 1, Özel Sayı, (2000).

215. Kutlu, Muammer, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Laiklik”, *Türk İdare Dergisi*, 69, 414, (1997).
216. Kutlu, Sönmez, “Laik Örgün Eğitim Sisteminde Doktrin Merkezli Çoğulcu Din Eğitimi Mümkün mü?”, *Türk Yurdu*, 29, 264, (2009).
217. Küçükcan, Talip, “Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 13, (2005).
218. Mairet, Gerard, “Padovalı Marsilius’dan Louis XIV’e Laik Devletin Doğuşu”, çev. Cemal Bali Akal, Devlet Kuramı İçinde, Der: Cemal Bali Akal, Ankara: Dost Yay. (2000), s.215-242.
219. Manzoor, S. Parvez, “Dünyevilik” ya da Sekülerleşme: Edward Said’in Düşüncesinde Hümanizm ve Tarih.
220. Mardin, Şerif, “Türkiye’de Din ve Laiklik Makaleler 3”, *Türkiye’de Din ve Siyaset*, (1992).
221. Mardin, Şerif, “Türkiye’de Din ve Laiklik Makaleler 2” Religion and Laicisim in Turkey, İstanbul: İletişim, (1991).
222. Mardin, Şerif, “Laiklik İdeali ve Gerçekler.” Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları, *İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Mezunları Derneği*, (1977).
223. Mermutlu, Bedri, “İmam-Hatip Liselerinin Seküler Açmazı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 10/38, (2008), s.17.
224. Mert, Nuray, “Laiklik Tartışması ve İslamcılık”, *Doğu Batı*, 1/1, (1999), s. 86.
225. Mert, Nuray, “Osmanlı Laiktir, Laik Kalacak!”, *Türkiye Günlüğü*, 58, (1989), s.149.
226. Mumcu, Ahmet, “Cumhuriyetin İlk Dönemlerinde Laiklik”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1/2, (1985).
227. Muştı, Muammer C., “Sekülerleşme, Laiklik, Demokrasi ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, (1999), s.582.
228. Narinç, M. Ferda, “Laikliğin Anlamları”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, 570, (1997), s.442.
229. Nizamoglu, Rıdvan, “Anayasamızda Din ve Laiklik”, “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuruluşu ve Laiklikle İlgisi”, *Diyanet*, 123, (2001), s. 6.
230. Okumuş, Ejder, “Modernleşme, Sekülerleşme ve Din”, *Kamu Hukuku Arşivi*, 10, (2007), s.267.
231. Okumuş, Ejder, “Osmanlı Şibih-Laik Tazminat Devleti’nin Oluşumunda Hukuk Alanında Kendini Gösteren Laikleşmenin Belirtileri”, *Kamu Hukuku Arşivi*, 5/2, (2002), s.267.
232. Okumuş, Ejder, “Tanzimat Dönemi’nde Eğitimde Laikleşmenin İşaretleri”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3/9-1, (2005), s.4.
233. Olcaytu, Turhan, “Laiklik İlkesi”, *Atatürkçü Düşünce*, 3/22, (1996), s.20.
234. Olgun, H., “Hıristiyanlık ve Sekülerleşme İlişkisi ya da Seküler Dindarlığın Teolojisi”, *İnsan & Toplum Dergisi*, (2012).
235. Olgun, Hakan, “Kutsalın Havzasında Seküler Devlet ve Sivil Toplum”, *Sivil Toplum*, 3/10, (2005), s.141.
236. Olgun, İbrahim, “Türkiye’de Laikliği Gerektiren Nedenler”, *Atatürk Konferansları*, (1983).
237. Onat, Hasan, “İrtica Tartışmaları, Laik-Dindar Gerilimi, ya da Kaçırılan Fırsatlar”, *Türk Yurdu*, 19/137, (1999), s.27.
238. Ortaylı, İlber, “Osmanlı Devletinde Laiklik ve Hukukun Romanizasyonu”, *Erdem*, 9, 27, (1997), s.11.
239. Otacı, Cengiz, “Tabi Hukukun Tabi Neticesi ya da Laik Hukukun Kökleri”, *Sayıştay Dergisi*, 54, 7, (2004), s.34.
240. Ozankaya, Özer, “Laiklik, Demokrasinin Kendisidir! Laik Olmayan Yönetim, Demokratik Meşruiyetten Yoksundur!”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 38, (1997), s.20.



241. Öksüz, İskender, "Türkiye`de Dincilik ve Laikçilik veya Maraşlı İmam Neyle İştigal Ederdi?", *Türk Yurdu*, 28, 252, (2008), s.27.
242. Ökte, Ertuğrul Zekâî, "Lâik Toplum, Lâik Devlet", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 11, 63-66 (1972 - 1973).
243. Ölçen, Ali Nejat, "Siyasal İslam ve Laiklik", *Atatürkçü Düşünce*, 7, 73, (2000), s.20.
244. Önal, M., "Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta Laikliğin Kökleri ve Türkiye'de Laiklik", *Türkiye Günlüğü*, 85, (2006), s.98-113.
245. Özbudun, Ergün, "Atatürk ve Lâiklik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 7, 24, (1992).
246. Özbudun, Ergün, "Halifeliliğin Kaldırılmasının Cumhuriyetin Lâikleşmesindeki Önemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin Lâikleşmesinde 3 Mart 1924 Tarihli Kanunların Önemi", (1995).
247. Özcan, Murat, "Laik-Müslüman Ortamda Dine Dayalı Pazar Bölümlendirmesi", *Pazarlama Dünyası*, 15, 89, (2001), s.12.
248. Özdağ, Muzaffer, "Türklük, İslamiyet, Laiklik", *Sosyoloji Konferansları*, 22, (2011), s.87.
249. Özden, Mustafa, "Tasavvufa Göre Dünya Hayatı ve Dünyevileşme", *İslam Araştırmaları*, 1, 1, (2008), s.28.
250. Özden, Yekta Güngör, "Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu", *Atatürkçü Düşünce*, 8, 84, (2001), s.20.
251. Özdenören, Rasim, "Laiklik İdeoloji mi?", *İslami Araştırmalar*, 8, 3, (1995), s.156.
252. Özerdim, N.Sami, "Atatürk'ü Lâiklikten Uzaklaştırma Çabaları", *Kemalist Ülkü*, 244, (1989).
253. Özgüneş, Mehmet, "Neden ve Nasıl Bir Lâiklik", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10, 28, (1994).
254. Özköse, Kadir, "Zühde Sufilerin Zühde Yükledikleri Anlam Tasavvufta Dünyevileşmeye Tepkisel Yaklaşım", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1, (2002), s.61.
255. Özturanlı, M. İskender, "İnsan Hakları Laiklik ve Atatürk", *Atatürkçü Düşünce*, 1, 2, (1994), s.20.
256. Özturanlı, M. İskender, "Laikliğe Saygısızlık, Cumhuriyete Saygısızlıktır", *Sanat Çevresi*, 247, (1999), s.67.
257. Özturanlı, M. İskender, "Laikliğin Önemi ve Değeri", *Sanat Çevresi*, 20, 239, (1998), s.67.
258. Özturanlı, M. İskender, "Niçin Önce Laiklik?", *Atatürkçü Düşünce*, 4, 43, (1997), s.20.
259. Pekel, İhsan, "Laiklik", *Çağdaş Eğitim*, 29, 311, (2004), s.19.
260. Reçber, Mehmet Sait, "Realizm, Din ve Dünyevileşme", *İslamiyat*, 4, 3, (2001), s.17.
261. Robinson, Francis, "İslam'da Sekülerleşme", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, (2002), s. 97.
262. Sambur, Bilal, "Paul Tillich'in Seküler Kültüre Yaklaşımı", *İslamiyat*, 4, 3, (2001), s.17.
263. Saray, Mehmet, "Türk Devletlerinde Hoşgörü ve Bugünkü Lâiklik Anlayışı", *Atatürk 4. Uluslar Arası Sempozyumu*, (Ankara 2000).
264. Sarıkoyuncu, Ali, "Atatürk, Din ve Din Adamları", *Türkiye Diyanet Vakfı*, 317, (2002).
265. Sav, Önder, "Laiklik İlkesi Yozlaştırılmaz", *Atatürkçü Düşünce*, 1, 12, (1995), s.20.
266. Savcı, Bahri, "Atatürk Lâikliğinin Gerçek Amacı ve Anlamı", *Atatürke Saygı*, (1969).
267. Sayın, Deniz, "Laiklik", *Belediye Dergisi*, 4, 9, (1998), s.36.
268. Schuler, Harald, "Aleviler ve Sosyal Demokratların İttifak Arayışı: Dinsel ve Dinsel Olarak Tanımlanmış Grupların Sosyal Demokrat-Laik Ortam ve Partilerdeki Rolü", çev. Nihat Ülner, *Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik, İstanbul: İletişim*, (2001), s.133-183.
269. Selçuk, İlhan, "Lâiklik", *Cumhuriyet*, (1981).

270. Selçuk, Sami, "Laiklik ve Demokrasi", *Türkiye Günlüğü*, 56, (1999), s.149.
271. Selçuk, Sami, "Laiklik", *Adam Sanat*, 225, (2004), s.36.
272. Senem, Nusret, "ÇHD: Laik Eğitimden Geri Dönüş Tamamlanıyor mu?", *Öğretmen Dünyası*, 16, 191, (1995), s.70.
273. Sertoğlu, Mithat, "Atatürk ve İslâmiyet", "Atatürk Din ve Lâiklik", (Ankara 1968).
274. Sevinç, Afif, "Laiklik ve Halk", *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 68, 4, (1997), s.121.
275. Sinanoğlu, Suat, "Laik Kelimesinin Etymonuve Anlamları", *Laiklik I*, (1954), s.1-3.
276. Soyzer, A. Yılmaz, "Öğretmen Adayı Üniversite Öğrencilerinin Laiklik Konusundaki Düşünceleri", *TabulaRasa*, 2, 6, (2002), s.52.
277. Surlu, Mehmet Handan, "Cumhuriyetin Temeli: Laik Hukuk ve Yargı", *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*, 123, 8, (2004), s.381.
278. Sümer, Aslı, "İrkçılık, Laiklik, Sol", *Birikim*, 250, (2010), s.50.
279. Şam, Emine Altunay, "Türk Tarihi Boyunca Laikliğin Aşamaları ve Atatürk Laikliği", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 144, (2003), s.26.
280. Şaylan, Gencay, "Türkiye'de Laiklik", *Yeni Yüzyıl*.
281. Şen, Serdar, "Laik ve Anti-Laik Söylemlerde Beden İmgesi: Söylemin 'Beden' sellesmesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5, 12, (2006), s.83.
282. Tan, Muzaffer, "Dua ve Dünyevileşme Üzerine", *Diyanet*, 229, 1, (2010), s.6.
283. Tanfer, M. Vehbi, "Atatürk'ün Din ve Laiklik Anlayışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15, 43, (1999), s.139.
284. Tanilli, Server, "Din Dersleri Laik Okulla Niçin Çelişir?", *Adam Sanat*, 221, 6, (2004), s.36.
285. Tanilli, Server, "Laik Toplum", *Adam Sanat*, 209, 6, (2003), s.36.
286. Tanör, Bülent, "Laiklik, Cumhuriyet ve Demokrasi", *Laiklik ve Demokrasi*, 27, (2001).
287. Taplamacıoğlu, Mehmet, "Laiklik İlkesi ve Türkiye'deki Durum", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, (1963), s. 35-53.
288. Tarakçıoğlu, Nurettin, "Lâiklik ve Din", *Atatürk Haftası Armağanı*, Ankara, (1989).
289. Taşdemirci, Ersoy, "Atatürkçü Düşünce Sisteminde Laikliğin Yeri ve Önemi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14, 40, (1998), s.139.
290. Taşdemirci, Ersoy, "Atatürk Devletinde Lâiklik", *DTCF Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü Armağan Dergisi*, (Ankara 1982).
291. Taşgetiren, Ahmet, "Laiklik Meselesini Çözmedikçe", *Yeni Türkiye*, 3, 17, (1997), s.223.
292. Taşkale, İsmet, "Atatürk ve Laiklik", *Atatürkçü Düşünce*, 3, 40, (1997), s.20.
293. Taştanoğlu, Ö.Lütfü ve F. Bolayır, "Atatürk ve Lâiklik", *Bir Destanın Kahramanı Atatürk ve İlkeleri*, (Ankara 1981).
294. Tatar, Burhanettin, "Dünyevileşme", *Diyanet*, 149, (2003), s.6.
295. Tayhani, İhsan, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli: Laiklik", *Atatürk Yolu*, 11, 43, (2009), s.517-529.
296. Tekin, Mehmet, "Şapka ve Laiklik Üzerine İki Risale", *5. Uluslararası Atatürk Sempozyumu 2*, (2005), s.1632.
297. Toku, Neşet, "Said Nursi'nin Skolastik ve Laiklik Hakkındaki Görüşleri", *Conferences in Other Countries*. (2012).
298. Tekin, Mustafa, "Batı'da Sekülerlik ve Türkiye Müslümanlığının Seküler İçerimleri", *İnsan & Toplum Dergisi*, 2, 4, (2012).
299. Tillich, Paul, "Din ve Seküler Kültür", *TabulaRasa*, 3, 8, (2003), s.52.
300. Tikveş, Özkan, "Cumhuriyetimizin Elli Yıllık Döneminde Laikliğe Aykırı Partilerin Ka-

- patılması Sorunu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 38, (1973), s.247-311.
301. Toker, İhsan, “İslam ve Laiklik”, *İslami Araştırmalar*, 8, 3, (1995), s.156.
302. Toprak, Zafer, “Cumhuriyet, Demiryolu ve Laiklik: Bir ‘Modernite’ Metaforu”, *Toplumsal Tarih*, 168, (2007), s.26-31.
303. Torun, Esmâ, “Dünya Savaşı Yıllarında Laiklik Uygulamaları: Değişimin İlk İşaretleri”, *Atatürk Yolu*, 8, 29, (2002), s.41.
304. Torunoğlu, İhsan, “Laik Bir Siyasal Sistemde Dindarca Yaşanabilir mi?”, *Köprü*, 99, (2007), s.32.
305. Tosun, Cemal, “Türkiye Cumhuriyetinin Laiklik ve Din Öğretimi Tecrübesi”, *Ülkemizde Laik Eğitim Sisteminde Sosyal Bilim Olarak Din Öğretimi Kurultayı-Bildiri ve Tartışmalar*, *İnönü Üniversitesi*, (2005), s.7-9.
306. Tunaya, Tarık Zafer, “Türkiye’nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri”, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*, 13, (2004).
307. Tural, Sadık, “Atatürk’ün Yapılandırmayı İsteddiği Hukukun Gereği”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14, 42, (1998).
308. Turan, Namık Sinan, “Tanzimat Bürokratlarından Jön Türklere: Osmanlı Siyasal Yapısında Değişim ve Laikleşme”, *İktisat Dergisi*, 502, 3, (2009), s.47.
309. Turan, Osman, “Türkiyede Din ve Laiklik”, *Türk Yurdu*, 278.
310. Turan, Şerafettin, “Laiklik”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 36, (1997), s.20.
311. Türkmen, Buket, “Kamusal Alanda İslami Görünürlük ve Karşı Kamuların Oluşumu”, *Lapsus*, 1, (2006), s.21.
312. Tüzün, Necat, “Atatürk İnkılaplarında Lâiklik”, *Atatürk I. Uluslar Arası Sempozyumu*, (Ankara 1994).
313. Uçar, R. ve Selman, A., “Din-Rasyonel Seçim-Dini Pazar”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, (2012).
314. Uğraşkan, Muzaffer, “Atatürk İlkeleri-4-Lâiklik”, *Kemalist Ülkü*, 210, (1986).
315. Uğur, Etga, “Türk İslam’ı ve Laik Devlet: Gülen Hareketi”, [M. Hakan Yavuz-John L. Esposito’nun Aynı Adlı Eseri Üzerine], *Karizma*, 5, 18, (2004), s.199.
316. Ulusoy, Ali, “Fransız ve Türk Laiklik Anlayışlarının Karşılaştırılması”, *Liberal Düşünce*, 4, 14, (1999), s.150.
317. Ulusoy, Kadir, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Laiklik Kavramının Öğretimi ile İlgili Görüşleri”, *Millî Eğitim*, 39, 185, (2010), s.55.
318. Unan, Fahri, “Osman Turan’a Göre Türkiye’de Laiklik”, *Türk Kültürü*, 37, 432, (1999), s.166.
319. Unutmaz, İrfan, “Konu: Laiklik Demokrasi ve Şeriat”, *Evrensel Kültür*, 84, 12, (1998), s.96.
320. Uslu, Şükrü, “Laiklik-Din İlişkisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, (2003), s.67.
321. Uysal, Birkan, “Siyasal Otorite, Laiklik ve Katılma”, *Amme İdaresi Dergisi*, 14, 4, (1981), s. 61-74.
322. Uzer, Celalettin, “Mustafa Kemal’in Din Görüşü”, *Kemalist Ülkü*, 208, (1986).
323. Ülsever, Cüneyt, “Avrupa Kapısında İslam: Yeni Bir Laiklik Anlayışı”, *Defter*, 9, 26, (1996), s.78.
324. Ünsal, Hüsâmettin, “Lâiklik ve Atatürk’ün Lâiklik Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 5, 15, (1989).
325. Ünsal, Hüsâmettin, “Türk Devriminde Lâikliğin Önemi ve Atatürk’ün Lâiklik İlkesini Geliştirme Çabaları”, *Atatürk Haftası Armağanı*, (Ankara 1981).
326. Vahaboğlu, Adil G., “Siyasi Partiler, Varlık Sebepleri Olan Demokratik, Laik, Türkiye Cumhuriyeti’ni Yıkma Özgürlüğüne Sahip Değillerdir!”, *Atatürkçü Düşünce*, 3, 39, (1997), s.20.
327. Varol, Muharrem, “Cumhuriyet’in 75. Yılında Laiklik ve Laikleşme Üzerine”, *Atatürkçü Düşünce*, 5, 56, (1998), s.20.

328. Vidal, Dominique, “Dünyevileşme ya da Fransa’da Dinsizlik”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, (2003), s.276.
329. Yalman, Nur, “İslam`daki Sekülerizm Üzerine Bazı Gözlemler: Türkiye`deki Kültürel Devrim”, *Muhafazakâr Düşünce*, 7, 25, (2010), s.35.
330. Yavuz, Ata, “Milli Eğitim Şuraları Cumhuriyet Eğitimine Özgü Çağdaş, Laik ve Demokratik Organlardır-17. Milli Eğitim Şurası, Bu Tarihsel Misyonu Yerine Getirebildi mi?”, *Çağdaş Eğitim*, 31, 336, (2006), s.19.
331. Yayla, Atilla, “Türkiye’de İslam, Laiklik ve Demokrasi”, *Yeni Türkiye*, 3, 17, (1997), s.223.
332. Yeşilyurt, Temel, “Seküler Dünyada İman Toplulukları-Modern İnsan İçin İmanın Anlamı”, *İslamiyat*, (2001).
333. Yılmaz, Hakan, “Laiklik Türkiye’deki Uygulamaları, Avrupa ile Kıyaslamalar, Politika Önerileri, Rapor No: 9.”
334. Yılmaz, Murat, “İrade İle Muhakeme Arasında Din ve Laiklik”, *Türkiye Günlüğü*, 56, (1999), s.149.
335. Yörükoğlu, Atalay, “Ayrımcılığın Çözümü Demokratik, Laik, Bilimsel Eğitim”, [Söyleşi], *Öğretmen Dünyası*, 17, 199, (1996), s.70.
336. Yurdusev, Ahmet Nuri, “Laiklik Üzerine”, *İlim ve Sanat*, 27.
337. Yuvalı, Abdulkadir, “Atatürk’ün İslâm Dünyasına Bakışı”, *Atatürk 3. Uluslar Arası Sempozyumu*, (Ankara 1998).
338. Yüce, Turhan Tufan, “Bilimsel Açıdan Demokrasi, Laiklik, İrtica ve Atatürk”, *Yeni Türkiye*, 3, 17, (1997), s.223.
339. Zaptçioğlu, Dilek, “Seküler Zeminin Kaybı-Ortak Dilin ve Geleceğin Kaybı Filistin`e Solun Penceresinden Bakmak”, *Birikim*, 251-252, 3-4, (2010), s.50.
340. Ziyade, Halid, “Osmanlı Devleti’nin Laikleşmesinde Bürokratların Rolü”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44, 2, (2003), s.582.
341. Zuckerman, Phil, “Sekülerleşme: Avrupa-Evet, Amerika-Hayır: Sekülerleşme Neden Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaya Çıkmadı da Batı Avrupa`da Ortaya Çıktı? Teoriler ve Araştırmalar Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46, 1, (2005), s.582.
342. Zülfiyar, Hamza, “Atatürk’ün İslâm Dini ile İlgili Görüşleri ve Değerlendirmeleri”, *Atatürk 4. Uluslar Arası Kongresi*, (Ankara 2000).
343. Zümürüt, Osman, “Atatürk’ün Din Anlayışı”, *İktisadi Düşünce*, 4, 48, (1981).

## C- Tezler

### I. Yüksek Lisans Tezleri

1. Ahmadov, Ramin, *Türkiye’de Devlet ve Din Etkileşimi: Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği*, 2007.
2. Akar, Musa, *Akılcılık ve Laisizm İlişkinde Felsefi Bir Yaklaşım: İlkçağ Doğa Filozoflarında Bilginin Laikleşmesi Problemi*, 1999.
3. Akbay, Elvan Melek, *Laik ve Dini Gazetelerde Kadın*, 1999.
4. Akdin, Fatma Betül, *Türk Modernleşme Sürecinde Din-Toplum İlişkisi*, 2009.
5. Akgül, Mehmet Haşim, *Popüler Spor Kültürü ve Din*, 2014.
6. Akman, Azize Ashhan, *Günümüz İstanbul’unda Bir Sufi Geleneğinin Dönüşümü: Cemalnur Sargut Grubu Örneği*, 2007
7. Akman, Ekrem, *İslam Hukukunda ve Laik Hukukta Şirketler*, 1996.
8. Aksun, Türker, *Seküler Hümanizm ve Etik Anlayışı*, 2012.

9. Albayrak, Özlem, *Elit Kesimlerde, Dindar ve Laik Grupların Toplumsal Cinsiyet Algısındaki Değişmeler: Niteliksel Bir Araştırma 2010-2011*, (2012).
10. Araman, Ahmet, *Türk Basınında Laiklik Tartışmaları (1938-1950)*, 2006.
11. Arı, Başar, *Türkiye Cumhuriyetinde Din ve Ulusal Kimlik İnşası: 1930-1950 Dönemi ile 1950-1960 Dönemi Lise Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*, 2010.
12. Ataş, Çiğdem, *Türkiye`de Din-Siyaset ve Laiklik (1946-1960)*, 2003.
13. Ayda, Onur, *Kültür, Medeniyet ve Modernleşme Bağlamında Batı Medeniyeti Algısının Önemi*, 2005.
14. Aydın, Tülay, *Atatürk Döneminde Bürokrasi ve Modernleşme (1923-1938)*, 2014.
15. Ayhan, Oya, *Laikliğin Türkiye İçin Önemi*, 1989.
16. Bahçe, Ölmezhan Kuru, *Türkiye Cumhuriyeti`nin Kuruluşunda Laikliğin İşlevi*, 2001.
17. Bahçekapılı, Nedim, *Kilise Hukuku ve Avrupa`da Laiklik Sürecinin Başlamasına Tesirleri*, 2003.
18. Balkanlı, Nimet, *Cumhuriyet Dönemi`nde Milliyetçi Düşünce Dini Dönüşümler: Ziya Gökalp ve Erol Güngör Ekseninde Bir İnceleme*, 2010.
19. Balta, İclal Didem, *Bireysel İmanî bir Deneyim Olarak Örtünme: Modernite İçinde Yaşantılanan Örtünmeye Bir İnanç Deneyimi Olarak Yeniden Bakmak*, 2013.
20. Barker, Jeremy Paul, *Laik Türk Cumhuriyetini Yeniden Düşünmek: Demokratik, Laik ve Çoğunluğu Müslüman Bir Toplumda Dinin Yeri*, 2012.
21. Başer, Behice, *Ali Fuat Başgil`de Demokrasi ve Laiklik*, 2011.
22. Başkaya, Şafak, *New Age Hareketi: Modern Bir Dinsellik Biçiminin Sosyo-Kültürel Analizi*, 2006.
23. Bayer, Ali, *Sosyolojik Perspektiften Sekülerleşme ve Din İlişisine Yeniden Bakış*, 2006.
24. Beşiryan, Aylın, *Osmanlı İmparatorluğu`nda Sekülerleşme Umutları: Ermeni Ulusal Anayasası ve Masis Gazetesi, 1856-1863*, 2007.
25. Beylunioğlu, Anna Maria, *Türkiye ve Yunanistan`da Din-Devlet İlişkileri Karşılaştırması: Kimlik Kartı Tartışması*, 2009.
26. Bezirgân, Bengi, *Sekülerizm, Din ve Irkçılık Kesişiminde Avrupa ve Müslüman Göçmenler*, 2010.
27. Bıçak, Başak, *Fransa`da Üçüncü Cumhuriyet Dönemi ve Türk Modernleşmesine Yansımaları*, 2013.
28. Can, Murat, *Sabilürreşat ve Sırat-ı Müstakim Dergilerinde Yayınlanan Laiklik ve Din Eğitimi ile İlgili Tartışmalar: Din Eğitimi Bilimi Açısından*, (2013 Devam Ediyor).
29. Can, Serap, *Türkiye`de Laikliğin Gelişimi*, 1992.
30. Cander, Lale, *Aydınlanma Geleneğimizin Oluşumu ve Kültürel Olgunlaşmamızda Laiklik*, 1995.
31. Canpolat, Murat, *Hukukî Açından Sekülerizm ve İslamiyet*, 2007.
32. Cansızoğlu, Mustafa, *1956-1960 Dönemi Türk Basınında Laiklik Karşıtı Hareketler ve Tepkileri*, 2001.
33. Coşgun, Melek, *II. Mahmut Döneminde Ulemanın Modernlik Anlayışı*, 2010.
34. Çamlı, Ahmet, *Max Weber`de Rasyonelleşme ve İktisadî Gelişme İlişkisi*, 2013.
35. Çapcıoğlu, İhsan, *Sosyal Değişme Sürecinde Din ve Kadının Toplumsal Konumu (Kastamonu Örneği)*, 2003.
36. Çaylak, Nurten, *Laiklik, Cumhuriyet Dönemi Uygulamaları ve Demokrasi*, 1993.
37. Çelikkaya, Mehmet Fatih, *Seküler Bir Kutsal Oluşturma Aracı Olarak Medya ve Din İlişkisi*, 2010.

38. Çelikoğlu, İlkin Özdikmenli, *Pozitivist Cumhuriyet'te Seküler Ahlâkın Gelişimi ve Sınırları: Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'si ve Üçüncü Cumhuriyet Fransasının Karşılaştırmalı İncelemesi*, 2013.
39. Çıtıl, Tuğrul, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye 'sinde Şeriat ile Laiklik Taraftarlarının Çatışmaları*, 2000.
40. Çil, Zafer, *Türkiye'de 1946-1954 Yılları Arasında Din ve Laiklik Tartışmaları*, 2014.
41. Çolak, Muhlis, *Laikliğin Ortaya Çıkış Sürecine Bir Bakış*, 1991.
42. Çoymak, Ahmet, *Dini Kimlik, Laik Kimlik, Algılanan Ayrımcılık ve Politik Güvenle Etnik ve Toplumsal (Ulusal) Kimlikle İlişkileri*, 2009.
43. Çöllü, Ersen Fazıl, *Türk Basınının Laiklik Konusundaki Tutumu -1950 Seçimleri Öncesi ve Sonrası*, 1999.
44. Demirbulak, Haluk, *Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Laisizmin Değerlendirilmesi*, 2007.
45. Demircan, Selahattin, *Güncel Ortaöğretim Duruşunun Laik Bilinci Uyandırma Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, 2007.
46. Dereli, Mustafa Derviş, *Din Fenomenine Sosyolojik Yaklaşımlar: Peter L. Berger Örneği*, 2012.
47. Dil, Aydın, *Batı Düşüncesinde Laiklik*, 1997.
48. Doğu, Çiçek, *Türkiye'de Cumhuriyetin Kuruluş Sürecinde Laikleşme/Sekülerleşme Tartışmaları*, 2007.
49. Duran, Burhanettin, *Kenan Evren's and Turgut Özal's Conceptualizations of Secularism: A Comparative Perspective*, 1994.
50. Durgunay, Banu, *Seküler Hayatla Tasavvuf Arasındaki İlişkide Köprü Metinler: Sâkinâmeler*, 2013.
51. Ercan, Ahmet, *Türkiye'de Demokrasi ve Laiklik Anlayışı*, 2007.
52. Ercik, Hamdullah, *Kelamî Açından Dünya Hayatının Değeri*, 2013.
53. Ercüment, Ayhan, *Cumhuriyet Türkiye'sinin Kuruluş Sürecinde Ulus – Devlet Din İlişkileri (1920 – 1937)*, 2012.
54. Eren, Murat, *Laiklik Açısından Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikaları*, 2007.
55. Erim, Bilun, *Seküleritenin Beden Üzerinden Kurulumu: Atatürk'ü Dövme Yap(tır)mak*, 2011.
56. Esenkaya, Ahmet, *İnönü Dönemi Laiklik Politikası (1938-1950)*, 1995.
57. Evren, Turgay, *Postkolonyalizm ve Kutsal*, 2008.
58. Fidan, Ali, *Cemil Meriç'e Göre Toplumlar Dinî Hayat*, 2009.
59. Gedikli, Yaşar, *Modernleşme-Din İlişkileri ve Modernleşmenin İslam Topluluklarına Giriş Süreci*, 1996.
60. Gez (Ocak), Başak, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Laikleşme Sürecinde Dinde Ulusal Dil Sorunu*, 1994.
61. Gkildakis, Antonios, *Kutsal ve Dünyevi Olanı Yeniden Düşünmek*, 2007.
62. Gökgür, Serap, *İnönü Dönemi Türkiye'sinde Din-Devlet İlişkisi (1938-1950)*, 1997.
63. Gören, Saha, *Yenileşme Sürecinde Laiklik*, 2001.
64. Görmez, Selim, *Meclis Zabıtları Işığında Laiklik ve 163. Maddenin Seyri*, 1997.
65. Göztepe, Özay, *Mustafa Kemal'in Cumhuriyet Söylemi: Halkçılık, Laiklik, Batıcılık, Milliyetçilik, (1919-1938)*, 2008.
66. Gurbandurdyeva, Oguljahan, *Din ve Devlet İlişkileri: Türkiye ve Türkmenistan*, 2014.
67. Güle, Nevzat, *Ortaoğru ve İslam Ülkeleri Entelektüel Yaşamında Din Adamlarının Sekülerleşme Projeleri ve M. Şerefeddin Yalpkaya Örneği*, 2002.

68. Gülen, Ahmet Yalçın, *Kentleşme Sürecinde Dinî Tutum ve Davranışların Değişimi: Ankara Örneği*, 2007.
69. Güloğlu, Mehmet Fatih, *Kentte Kalış Süresi ve Sekülerleşme: Seyhan Örneği*, 2010.
70. Gün, Fahrettin, *Sebilürreşad Dergisi'nde Din, Siyaset ve Laiklik (1948-1954)*, 1998.
71. Gün, Mine, *Selamet Dergisinde Din-Siyaset İlişkileri (1947-1949)*, 1999.
72. Gündüz, Ömer, *Kelamî Bir Problem Olarak Dinsel Çoğulculuk*, 2011.
73. Güner, Hasan Basri, *Millet Partisi: Din, Laiklik, Demokrasi ve Politika Tartışmaları ile Oluşumu, Gelişimi ve Kapatılması Dönemleri*, 2010.
74. Güney, Ayşen, *İslamiyet ve Hıristiyanlıkta Tabii Çevre ve Toplum İlişkileri*, 2008.
75. Güven, Serhat, *Laiklik ve Anayasa Mahkemesi*, 2006.
76. Haşçukurluoğlu, Aslı, *Türk Devletlerinde Demokrasi ve Laiklik (XIII. Yüzyıla Kadar)*, 2010.
77. Hatipoğlu, Ahmet Şefik, *Tek Parti Dönemi Din Politikaları*, 2009.
78. Hazar, Adil, *Sekülerleşmenin Ahlak Tasavvuru Üzerindeki Etkileri*, İstanbul Üniversitesi, (Devam Ediyor).
79. Helicke, James C., *Secularization and International Relations Theory: The Case of Turkey, [Laikleşme ve Uluslararası İlişkiler Teorisi: Türkiye]*, 2001.
80. İbiş, Arif, *John Rawls ve Jürgen Habermas'ın Toplumsal Kuramlarında Dinin Yeri ve Rolü*, 2010.
81. İnal, Mehmet Ali, *Atatürk İnkılablarına Yönelik Tepkilerin Dinî Boyutu*, 2010.
82. İnce, Abdullah, *Din ve Modernizm (Çetin Özek – İlhan Arsel Karşılaştırması)*, 2005.
83. İrem, Celal Nazım, *Kemalist Modernizm ve Türk Gelenekçi Muhafazakârlığın Kökenleri*, 1996.
84. Kahraman, Sebiha, *Türkiye'de Sekülerleşme Perspektifinden Dini Pratiklerdeki Değişmeler (DİB Din Şurası Kararları Örneği)*, 2010.
85. Kanbur, Zafer, *Anayasa Mahkemesine Göre Laiklik*, 2003.
86. Kara, Ayfer, *Cumhuriyet Döneminde Laiklik Uygulamaları*, 2002.
87. Kara, Ayşenur Sönmez, *Sekülerleşme Teorisi ve David Martin'in Yaklaşımı*, 2013.
88. Karaaslan, Seda, *1980 Sonrası Türk Toplumunda Din Eksenli Dönüşümlerin Kadın Kıyafetlerinin Değişimine Yansımaları*, 2010.
89. Karakaya, Engin, *Erendiz Atasü ve Remzi Çayır Bağlamında Modernleşme, Demokrasi ve Cumhuriyet Tartışmaları*, 2014.
90. Kasapçopor, Yalçın, *Eğitsel Duruşun Laik Vizyonu ve Laik Bilinci Uyandırma Yeterliliğine İlişkin Öğretim Elemanı Görüşlerinin Değerlendirilmesi "Dicle Üniversitesi Örneği"*, 2006.
91. Kaya, Abdusamet, *Göç Bağlamında Kadının Dinsel Dönüşümü (Diyarbakır Örneği)*, 2007.
92. Kayıkcı, Kazım Hakan, *Atatürk Önderliğinde Türk Çağdaşlaşması*, 2002.
93. Kılıç, Feridun Cemal, *Atatürk İlkelerinde Laiklik*, 1999.
94. Kır, Zülal, *Türkiye'de Değişen Muhafazakârlık: Acıbadem Örneği*, 2014.
95. Koca, Engin, *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Modern Türkiye'ye İslâm'da Modernleşme*, 2013.
96. Kocaçimen, Sevgi, *Demokrat Parti Döneminde TBMM'de Atatürk ve Laiklik (1950-1960)*, 2007.
97. Koç, Alaaddin Mehmet, *Şemseddin Günaltay'ın Laiklik Anlayışı*, 2011.
98. Koç, Muhammed Bahaddin, *Dindar Ailelerin Çocuklarında Karşı Cins Arkadaşlık Algısı: Lise Son Sınıf Gençler Üzerine Bir Araştırma*, 2011.
99. Kona, Gamze, *Batı ile Osmanlı-Türk Toplumdaki Sekülerleşmenin Karşılaştırılması*, 1996.
100. Konak, Hatice, *Nakib El Attas'ta Din ve Sekülerizm*, 2013.

101. Konut, Cuma, *Din ve Sekülerlik Bağlamında Eğlence Kültürü: Gaziantep Düğünleri Örneği*, 2012.
102. Korkia, Anano, *Küreselleşme Sürecinde Siyasetin Bir Belirleyeni Olarak Din: Abhazya ve Güney Osetya Örneği*, 2010.
103. Kurçak, Ayşe Kesen, *Türkiye'de Din Değiştirme Üzerine Yapılan Çalışmaların Sosyolojik Analizi*, 2012.
104. Kuşkonmaz, Fatma, *Türkiye Cumhuriyetinde Siyasal Sistemde Laiklik*, 2002.
105. Kutlu, İhsan, *Rasyonalite ve Ritüeller*, 2013.
106. Lala, Avni, *Dini – Sosyal Hareketlerin Sosyolojik Tahlillerinde İşlevselci Yaklaşım*, 2010.
107. Mertcan, Hakan, *Laiklik ve Türkiye Örneği*, 2005.
108. Mirsal, Muammer, *Türkiye'de Sekülerizasyon Süreci ve İslamcı İdeolojinin Gelişim Evreleri*, 1995.
109. Mutlu, Zümrüt, *Kur'an-ı Kerim'in Dünyevileşmeye Karşı Ahiret İnancını Vurgulaması*, 2010.
110. Nergiz, Saim, *Çok Hukuklu Düzendeki Laik Hukuka (Türk Hukuk Devrimi)*, 2000.
111. Nevzatoğlu, Zeynep, *Basında Din Eğitimi-Öğretimi/Laiklik Tartışmaları (1945-1960)*, 2006.
112. Okdemir, İlkey, *Din ve Vicdan Özgürlüğü ve Laiklik Bağlamında Üniversitelerde Türban Sorunu*, 2005.
113. Oktay, Çağatay, *Eğitimde Laiklik Konusunda Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri*, 2000.
114. Önen, Hacı, *Kur'an'da Dünya Kavramı ve Dünyevileşme*, 2004.
115. Özakin, Gülsün, *İlk ve Ortaöğretim Ders Kitaplarında Laiklik (1929-1960)*, 2004.
116. Özbudun, Sibel, *Ayinden Törene: Siyasal İktidarın Kurumsallaşması Sürecinde Törenlerin İşlevleri*, 1995.
117. Özdamar, Hicran, *Lâik - Antilâik Ekseninde Kadının Siyasallaşmasının Türk Yazılı Basınındaki Temsili*, 2009.
118. Özdemir, Serpil, *Ali Fuat Başgil'de Din-Vicdan Hürriyeti ve Laiklik*, 1993.
119. Özdemir, Şennur, *Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Yerel Önderlerinin Gözünde Türkiye Siyasetinde Din e Laiklik*, 1994.
120. Özel, Cemal, *Sekülerleşme Teorileri ve Türkiye (Günümüz Türkiye'sinde Makro Dönüşümler Ekseninde Bir Analiz)*, 2003.
121. Özer, Metin, *Gülen Hareketi: Demokrasi, Laiklik, Din ve Kamusal Alan Algılamaları*, 2007.
122. Özkan, Feriha, *Atatürk'ün Laiklik Anlayışının Eğitim Sistemimizdeki Yansımaları (1919-1938)*, 2006.
123. Özsoy, Mediha Bahar, *Laiklik ve Halkçılık Arasındaki İlişki*, 1994.
124. Özşahin, Ebru Gözaçan, *Elite Perceptions of Self, Nation and Society in Contemporary Turkey, (Günümüz Türkiye'sinde Elitlerin Benlik, Ulus ve Toplum Algıları)*, 2011.
125. Öztaş, Fatih, *Siyasi Partilerin T. B. M. M. Tutanakları Bağlamında Laiklik Tartışmaları (1960-1980)*, 2010.
126. Öztaş, Mehmet, *Deizm ve Dini Hayat*, 2006.
127. Parlar, Yasin, *Spinoza ve Machiavelli'de Siyasetin Sekülerleşmesi*, 2013.
128. Polat, Emrah, *Türkiye'de Eğitimin Sekülerleşmesi: Köy Enstitüleri Örneği*, 2011.
129. Rahman, Andika, *Seyyid Muhammed Nakib el-Attas'ın Din ve Toplum Görüşü*, 2013.
130. Sadoğlu, Hüseyin, *İbn Haldun'da Sosyoekonomik Değişme*, 1995.
131. Salur, Hüseyin, *Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm*, 2006.
132. Saral, Serpil, *1982 Anayasası Bağlamında Laiklik İlkesinin Din ve Vicdan Hürriyeti ile İlişkisi*, 2009.



133. Sarı, Özgür, *Türk Ulus Devlet İnşası Sürecinde Laikleşmenin Rolü*, 2004.
134. Sarıaslan, Kübra Zeynep, *Pamuk'un Kars'ı ve Kars'ın Ötekileri: Etnisite, Milliyetçilik ve Laiklik'in Sınırları ve Özdeşimler Üzerine Bir Etnografi*, 2010.
135. Sarıkuzu, Hande, *Becoming European, Becoming Enemy: Mosque Conflicts and Finding a Permanent Place for Islam in Europe*, (*Avrupalı İslam: Cami Tartışmaları ve Avrupada İslama Kalıcı Bir Yer Bulmak*), 2011.
136. Sarmış, Mustafa, *Sinema ve Din (Sekülerleşme Bağlamında Hollywood Sineması Örneği)*, 2013, (Devam Ediyor).
137. Sayın, Yusuf, *Din ve Uluslararası İlişkiler: İslam'ın Dış Politika Kuramı*, 2010.
138. Sefil, Ahmet, *Moda ve Dindarlık*, 2014.
139. Sertel, Ergin, *Laiklik ve Türkiye'de Laiklik Sorunu*, 2009.
140. Serter, Fehmi Batur, *Türkiye'de Dinsel Politik Yapı ve Avrupa Birliği Süreci*, 2007.
141. Sevgi, Abdullah, *Yeni Dinî Akımların Temel Görüşleri ve İslam*, 2011.
142. Sezer, Abdullah, *Türk ve Amerikan Yüksek Mahkeme Kararlarında Din-Vicdan Özgürlüğü ve Din-Devlet İlişkisi (Laisizm-Sekülerizm)*, 2000.
143. Sezgin, Fatih, *Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Dinî Gruplar ve Meşruyet Kazanma Yolları*, 2013.
144. Sofuoğlu, S. Nilgün, *Talcott Parsons'un Yapısal-İşlevsel Kuramı ve Din*, 2001.
145. Soydan, Aynur, *Atatürk'ün Laiklik Anlayışı*, 1988.
146. Subaşlar, Fatih, *Sekülerizm, Modernite ve Din – Abdülkerim Suruş'un Politik Düşüncesi Üzerine Bir Çözümleme Denemesi*, 2003.
147. Şahin, M. Cem, *Laik Eğitim Uygulamaları Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitimi (1923-1960)*, 2002.
148. Şahin, Yasin, *Türkiye'de Din-Sekülerleşme İlişkisi*, 2008.
149. Şartepe, Sema, *Cumhuriyet'e Geçiş Dönemi Değişim Sürecinde Evlilik Kurumu Açısından Dinin ve Hukukun Rolü*, 2006.
150. Şen, Hasan, *Din ve İktidar: Ortaöğretim Ders Kitaplarında Yaşam*, 2002.
151. Şenses (Sarıkaya), Neslihan Dudu, *Türkiye 'de Laiklik (1923-1938)*, 1993.
152. Şevkli, Selma, *Resmî Söylemden Kültürel Kimliğe: Türkiye'de Seküler Milliyetçilik*, 2009.
153. Şimşek, Erol, *Atatürk Dönemi Din – Siyaset İlişkisi*, 2014.
154. Şimşek, Özcan, *İslam Hukukunda Hırsızlık Suçu ve Cezası (Seküler Hukukla Karşılaştırma)*, 1998.
155. Şimşir, Emrah, *Laiklik Teorileri Açısından 1938-1950 Dönemi Türkiye'sinde Laiklik Anlayışı*, 2012.
156. Taş, Hakkı, *Türkiye'de Güçlü Devlet Geleneğinin Erken Cumhuriyet Dönemi Laikleşme Devrimlerine Etkisi (1923-1938)*, 2005.
157. Tazegül, Murat, *Modernleşme Sürecinde Türkiye'de Modernlik Kurgusunun Ülkü Dergisi Örneğinde İncelenmesi*, 2001.
158. Tekin, Onur, *Erken Cumhuriyet Döneminde Din ve Devlet İlişkileri (1923-1938)*, 2010.
159. Topal, Özlem, *Yüksek Yargı Kararları Işığında Laiklik Algısındaki Sosyolojik Değişim*, 2010.
160. Topçu, Fatma, *Din ve Toplum Ekseninde 2000'li Yıllarda Yeni Dindar Kadın Söylemi*, 2009.
161. Tosun, Hasan, *Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nde Din ve İnanç Özgürlüğü ve Laiklik Anlayışı*, 2010.
162. Tuğrul, Saim, *Türkiye 'de Laik Hukuk Sisteminin Kuruluşu*, 2004.
163. Tunahan, Özcan, *Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Din Politikalarının Pasif Laiklik Bağlamında İncelenmesi*, 2014.

164. Turan, Sümeyra Ünalın, *Çalışma Hayatının Dindar Kadının Dinî Anlayış ve Uygulamalarına Etkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, 2013.
165. Turhan, Sevgi Adak, *Türkiye`de Otoriter Sekülerizmin Kuruluşu: Erken Cumhuriyet Döneminde Ramazanlar (1923-1938)*, 2004.
166. Türk, Yemliha, *1951-1955 Dönemi Türk Basınında Laiklik Karşıtı Hareketler ve Tepkileri*, 2001.
167. Uçan, Seçkin, *Sürelî Yayınlarında Laiklik ve Din Eğitimi Tartışmaları*, (Devam Ediyor).
168. Uluç, Özlem, *Yeni Dinî Hareketler*, 2006.
169. Uraldı, Cem, *Sekülerleşme Sürecinde Değişim ve Süreklilik Bakımından Müslüman Dindarlığı*, (Devam Ediyor).
170. Usul, Ali Resul, *Laiklik, Pozitivist Laisizm ve Türkiye*, 1995.
171. Ülker, Özlem, *Sosyolojik Bir Bakış Açısıyla Din-Siyaset İlişkileri: ABD-Fransa Karşılaştırması*, 2010.
172. Ülver, Lütfü, *Peter L. Berger`in Sosyoloji Anlayışına Göre Modern Toplumda Din Sorunu*, 2002.
173. Ünal, Ahmet Zeki, *Dinselliğin Dönüşümü Bağlamında Laiklik ve Sekülerlik -Modern Türkiye Örneği-*, 1997.
174. Yağcı, Oya, *Cumhuriyet Türkiye`sinde Laiklik Tartışmaları Çerçevesinde Belirlenen Modernist ve Postmodernist Temalar: Kemalist İdeoloji ve Radikal İslamcı İdeoloji Üzerinde Bir İnceleme*, 1998.
175. Yıldırım, Nadir, *Toplumsal Değişme ve Din (Kahramanmaraş Örneği)*, 2003.
176. Yıldırım, Yusuf, *23.Dönem Milletvekillerinin Laiklik Algısı*, 2011.
177. Yücel, Necati, *Atatürkçü Düşüncede Din ve Laiklik*, 1992.
178. Yürük, Tuğrul, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye`de Laiklik Çerçevesinde Din Eğitimi*, 2005.

## II. Doktora Tezleri

1. Açıkalin, Bünyamin, *Kur`anda Dünya Hayatına Verilen Değer*, 2005.
2. Açıköz, Betül, *İlköğretim Ders Kitaplarında Epistemolojik Çatışma (1908-1924): Eğitimde İslami ve Dünyevi Anlayışlar*, 2012.
3. Aktı, Ümit, *Sosyolojik Açından Küreselleşme ve Din*, 2008.
4. Akgül, Ömer, *Hayatı Anlamlandırmada İnancın ve Kişisel Değerlerin Rolü (Ruh Sağlığı Çalışanları ve Öğrencileri Örneği)*, 2014.
5. Albayrak, Hafize Şule, *Amerika Birleşik Devletlerinde Din-Devlet İlişkileri: Sosyolojik Bir Analiz*, 2012.
6. Albayrak, Özlem, *Elit Kesimlerde, Dindar ve Laik Grupların Toplumsal Cinsiyet Algısındaki Değişmeler: Niteliksel Bir Araştırma 2010-2011*, 2012.
7. Babahan, Ali, *Türkiye`de Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitaplarında Milliyetçilik ve Din*, 2014.
8. Bal, Hüseyin, *Laikleşme Teorisi ve Küresel Dini Diriliş Argümanı Bağlamında Dinsel Değişim*, 2006.
9. Cengiz, Feyda Sayan, *Başörtüsüne Kültürel Yaklaşımların Ötesinde: 2000`ler Türkiye`sinde Perakende Satış Sektöründe Çalışan Başörtülü Kadınlar*, 2014.
10. Çelikoğlu, İlkin Özdikmenli, *Pozitivist Cumhuriyet`te Seküler Ahlakın Gelişimi ve Sınırları: Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye`si ve Üçüncü Cumhuriyet Fransasının Karşılaştırmalı İncelemesi*, 2013.
11. Dinçkol(Vural), Bihterin, *1982 Anayasası Çerçevesinde ve Anayasa Mahkemesi Kararlarında Laiklik*, 1990.

12. Doğan, Ayşegül Uygur, *Cumhuriyet Halk Partisi'nin 2002-2010 Seneleri Arasındaki Laiklik Anlayışı*, 2013.
13. Doğaner, Yasemin, *Atatürk İnkılaplarının Topluma Yansıması (Ankara Örneği)*, 2002.
14. Erincik, Selçuk, *John Rawls'un Siyasal Liberalizmde Din Toplum İlişkisi*, 2008.
15. Ertoy, Muhammet, *Türkiye'nin Modernleşme Sürecinde Din Eğitimi ve Yabancılaşma Sorunu*, 2013.
16. Evren, Kerim, *1980'li Yıllarda Türk Basımında Laiklik Sorunu*, 1990.
17. Fidan, Ali, *Din ve Kalkınma (Türkiye Tecrübesi)*, 2014.
18. Hülür, Asuman Banu, *İnançlara Yönelik Söylemin İdeolojik İnşası: Cuma Hutbeleri*, 2014.
19. Kara, Hüseyin, *Siyasal, Toplumsal ve Ekonomik Değişim Sürecinde Türkiye'de Din-Devlet İlişkileri*, 2012.
20. Kaya, Kamil, *Sosyolojik Açısından Türkiye'de Din-Devlet İlişkileri ve Diyanet İşleri Başkanlığı*, 1994.
21. Kılıç, Ahmet Faruk, *Türkiye'de Din-Devlet İlişkilerinde Seçkinlerin Rolü (1920-1960)*, 1999.
22. Koyuncu, Büke, *AK Parti'nin Ulusal Kimlik Vizyonunda İslam Unsuru: Türkiye'de Ulusal Kimlik – Din İlişkisi Üzerine Bir Örnek Olay İncelemesi*, 2013.
23. Mert, Nuray, *Early Republican Secularism in Turkey: A Theoretical Approach*, 1992.
24. Mirza, Gözde Aynur, *Yeni Dinselleşme Eğilimleri ve Maneviyat Arayışları*, 2014.
25. Okumuş, Ejder, *Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi Din-Devlet İlişkisi*, 1999.
26. Özay, Mehmet, *Günümüz Sosyolojisinde Modernleşme-Sekülerleşme-Din İlişkileri*, 2006.
27. Özcan, Sevinç, *Komünizm Sonrası Polonya ve Rusya Federasyonu'nda Din ve Devlet İlişkisi: Sekülerleşmenin Sınırları*, 2009.
28. Özden, Mustafa, *Müslüman Kelamında Sekülerleşme Süreci*, 2005.
29. Özgül, Gönül Eda, *Hatırlama Krizi Olarak Modernite: Düşünümsel Bir Hatırlama İmkânı*, 2013.
30. Öztürk, Fatma Gül, *Açıksaray – Kapadokya'da Orta Bizans Dönemine Ait Açık Avlulu Kompleksler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Mimari Araştırma: Manastır Yaşamı ve Seküler Yerleşimlerin Sorgulanması*, 2010.
31. Paker, K. Oya, *Üniversite Gençleri Arasında Modernliğin ve Laikliğin Sosyal Temsilleri*, 2000.
32. Salman, Meral, *Günümüz Türkiye'sinde Baba-Soylu, Kutsal Bir Aile: Hacı Bektaş Veli'nin Evlatları, Ulusoy Ailesi Üzerine Etnografik Bir Çalışma*, 2012.
33. Schroeder, Alan William, *Religion and Secularism in the Republic of Turkey, [Türkiye Cumhuriyeti'nde Din ve Laiklik]*, 1992.
34. Şahin, Mehmet, *Din – Dış Politika İlişkisi: ABD Örneği*, 2007.
35. Şen, Hasan, *Cumhuriyetin Modernleşme İdeolojisi ve Bir Muhalefet Söylemi Olarak İslamî Gelenek: 1923-1960 Dönemi*, 2008.
36. Tarhanlı, İhtar B., *Laik Türkiye Devletinde Diyanet İşleri Başkanlığı*, 1992.
37. Taş, Hakkı, *1997 Sonrası Türkiye'de Seküler Hegemonyanın ve Öznenin Yeniden İnşa Siyaseti*, 2011.
38. Uluç, Özlem, *Kamusal Alanda Din*, 2011.
39. Ülver, Lütfü, *Peter L. Berger ve Rodney Stark'ın Din Kuramlarında Dinsel Çoğulculuk Anlayışı*, 2013.
40. Ünal, Serdar, *Türkiye'de Seküler ve Dinî Hayat Tarzlarına Dayalı Toplumsal ve Siyasal Kutuplaşmaların Gündelik Rutinler ve Etkileşimler Bağlamında Sosyolojik Analizi*, 2013.

41. Vatandaş, Celalettin, *Türkiye'de Modernleşme Sürecinin Teori-Pratiği*, 1997.
42. Yanardağ, Ayşe, *Atatürk Devrimleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı (1924-1938)*, 2012.
43. Yıldırım, Mustafa, *Şehir(li)leşme ve Din: Kocaeli Örneği*, 2012.
44. Yıldız, Ahmet, *Kemalist Dönemde (1924-1938) Türk Ulusal Kimliği İçin Etnoseküler Bir Tanım Arayışı ve Kemalist Ulusçuluğun Etnisist Kavramı*, 1998.
45. Yılmaz, Mehmet, *Ordu Özelinde Devlet Seçkinleri ve Sekülerizm: 1980 Askeri Müdahalesi Örnek Olayı*, 2002.

#### D- Diğer

1. Abant Bildirgesi – *İslam ve Laiklik*, Editör: Mehmet Gündem, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, 1998.
2. Açık Oturum - *Atatürk, Din ve Laiklik*, Düzenleyen ve Yöneten: Prof. Dr. Çetin Yetkin, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-İ Hukuk Yayınları, 2008.
3. Âdem, Mahmut, *Laiklik Demokratik Cumhuriyetin Çimentosudur*. 2013 <http://www.add.org.tr:7080/index.php/makaleler/685-laiklik-demokratik-cumhuriyetin-cimentosudur?start=8> (erişim tarihi, 14.05.2014).
4. Alatlı, Alev, *Laiklik Dedğimiz Deizm Olmasın*. (2004). <http://www.alevalatli.com.tr/makale.asp?s=detay&id=163> (erişim tarihi, 14.05.2014).
5. Bildiri - Esen, Bülent Nuri; *Vicdan Hürriyeti ve Lâiklik*, Türkiye İnsan Hakları Semineri, 1970.
6. Bulaç, Ali, *Türk Modernleşmesi ve Laiklik*, 2008 <http://www.timeturk.com/tr/makale/alibulac/turk-modernlesmesi-ve-laiklik.html>.
7. Damar, Abdullah, *Eğitim – Senden Yasakçı Laiklik Yorumu*, 2013. <http://www.mebpersonel.com/egitim-senden-yasakci-laiklik-yorumu-makale,549.html> (erişim tarihi, 14.11.2014).
8. Dergi – *Laiklik ve Sekülerizm*, Köprü Dergisi, S.51 <http://www.koprudergisi.com/index.asp?bolum=eskisayilar&goster=sayi&sayino=51> (erişim tarihi, 24.08.2014).
9. Dergi – *Dünyevileşme*, İslamiyat, 4, 3, (2001).
10. Dergi – *Laiklik*, Cogito 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (2010).
11. Derleme – *Atatürk Düşüncesinde Din ve Laiklik*, Hazırlayan: Ethem Ruhi Fiğlalı, Taha Müftüoğlu ve İdris Karakuş, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
12. Derleme – *Çağdaş Türkiye'de İslâm: Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet*, Hazırlayan: Richard Tapper, çev. Özden Arıkan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1991.
13. Derleme – *Avrupa'da Laiklik, Demokrasi ve İslam Tartışmaları, Fransada Laisitenin Uygulanışına İlişkin Stasi Raporu*, Derleyen – Çeviren: Turhan Ilgaz, Paragraf Yayınları, Ankara, 2005.
14. Derleme - *İslam ve Demokrasi*, Hazırlayan: Yurdakul Fincancıoğlu, Tüses Yayınları, 1994.
15. Derleme – *Kültür Fragmanları*, Hazırlayanlar: Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber, çev. Zeynep Yelçe, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.
16. Derleme - *Laiklik ve Demokrasi*, Derleyen: İbrahim Ö. Kaboğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.
17. Derleme – *Sekülerizm Sorguluyor, 21. Yüzyılda Dinin Geleceği*, Derleyen: Prof. Dr. Ali Köse, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002.
18. Derleme – *Türkiye'de İslam ve Laiklik*, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
19. Derleme – *1990 Sonrası Laik Anti- Laik Çatışmasında Farklı Söylemler, Disiplinler Arası Bir Yaklaşım*, Hazırlayan: Semiramis Yağcıoğlu, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2002.
20. Edisyon - *Ortadoğuda Modernleşme; İslam ve Sekülerizm*, Mana Yayınları, İstanbul, 2009.

21. Ensaroğlu, Yılmaz, *Din Özgürlüğü ve 'Bize Özgü' Laiklik*, 2004 <http://www.mazlumder.org/yayinlar/detay/makaleler/8/din-ozgurlugu-ve-bize-ozgu-laiklik/934> (erişim tarihi, 12.10.2014).
22. İnal, Sevinç, *Laiklik Deddiğimiz Şey*, 2008. <http://www.yenimakale.com/laiklik-dedigimiz-sey.html> (erişim tarihi, 14.12.2015).
23. İnsel, Ahmet; *Zorunlu Din Öğretimi ve Sahte Laiklik*, Birikim Dergisi, 2008 <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=465>(erişimtarihi, 3.11.2014).
24. Karaman, Hayrettin, *İslam ve Laiklik* <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/laikduzen/2/0316.htm> (erişim tarihi, 07.09.2014).
25. Kongre - *Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17- 21 Aralık) Din, İnanç, Laik Düşünce*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, V. Türk Kültürü Kongresi Ankara, 2005.
26. Kuçuradi, Ioanna, *Derrida ve Laiklik*, 2012 <http://zeynepdirek.wordpress.com/2012/12/12/derrida-ve-laiklik1/>.
27. Kucuradi, Ioanna; *Laiklik ve İnsan Hakları*, TBB Dergisi, S.52, 2004, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-52-19>.
28. Macit, Mustafa, *Laiklikle İlgili Sosyal Temsillerin Yeniden Üretimi ve Medya*, Ekev Akademi Dergisi, S.44, 2010, <http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=16899v>.
29. Onat, Hasan, *Türkiye'de Din ve Laiklik*, 2009 [http://www.hasanonat.net/index.php?option=com\\_content&view=article&id=51:trdinlaik&catid=36:makale&itemid=54](http://www.hasanonat.net/index.php?option=com_content&view=article&id=51:trdinlaik&catid=36:makale&itemid=54).
30. Örmeci, Ozan; *Laiklik*, 2010, <http://ydemokrat.blogspot.com/2010/09/laiklik.html>.
31. Panel - *Dünyada Laiklik*, Orhan Çekiç, <http://www.orhancekic.com/makale.asp?id=460>.
32. Panel - *Türkiye Cumhuriyeti'nin Laikleşmesinde 3 Mart 1924 Tarihli Kanunların Önemi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1995.
33. Saltabaş, Emre, *Yeni Anayasada Laiklik ve Başörtü Sorunu*, 2012 <http://www.fikrifenalar.com/yeni-anayasa-laiklik-ve-basortusu-sorunu>.
34. Söyleşi - *Laiklik ve Demokrasi Ayrılmaz*, James Cem Ryan, 2010 <http://nacikaptan.com/?p=278>.
35. Yıldız, Ahmet ve Murat Tumay, *İslam, Human Rights and Secular Values*, Liberte Yayınları, İstanbul, 2012 (Bazı Sitelerde Editör Bazılarında Yazar Olarak Görünüyor.). A. Kitaplar

